ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ Β'. | ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1882 | ΑΡΙΘ. 22

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. — Ἐσωτερικὴ ἐπιθεώρησις. — Ἡ μονομαχία (1877). — Γνώμη Σιμωνίδου τοῦ Ἀμοργίνου περὶ γυναικῶν. — Ὁ καταρράκτης τοῦ Ρήνου παρὰ τὴν Σαφουσίαν. — A. Genevay: Ἡ πολιορκία τῆς Φλωρεντίας (τέλος). — Βιβλιογραφικὸν δελτίον.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Τρία εἶναι τὰ ἀπασχολοῦντα σήμερον τὴν ἐνταῦθα δημοσίαν γνώμην ἐσωτερικὰ ζητήματα. Πρῶτον, ἡ λύσις τοῦ τῶν ὁρίων ζητήματος. Δεύτερον, ἡ ἐκλογὴ τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς. Καὶ τρίτον, ἡ τὴν πόλιν ἡμῶν μαστίζουσα ἐπιδημία. Ἴσως, νομίσωσί τινες, ὅτι ὅπως εἴμεθα ἀκριβέστεροι ἔδει ν' ἀντιστρέψωμεν τοὺς ὅρους καὶ νὰ θέσωμεν ὡς πρῶτον μέλημα τὴν νόσον, διότι προκειμένου λόγου περὶ κινδυνευούσης ὑπάρξεώς τινος ὀλίγην ὄρεξιν ἔχει οὗτος νὰ σκέπτεται περὶ δημοσίων πραγμάτων· τοῦτο εἶναι ἀληθές, οὐχὶ ὅμως διὰ τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ὑπὲρ πᾶν ἄλλο θέτουσι τὴν πολιτικήν. Αὕτη εἶναι ἡ ἡμερησία τροφή των· δι' αὐτῆς τρέφονται, ὡς οἱ τέττιγες διὰ τῆς δρόσου. Πάντα τὰ ἄλλα, καὶ αὐταὶ ἔτι αἱ ἐπιδημίαι, εἶναι δευτερεύοντος λόγου, λαμβάνοντα ποιάν τινα ἀξίαν καθ' ὅσον συνδέονται μετὰ τῆς πολιτικῆς.

Ὅπως εἴμεθα ἀκριβέστεροι, ἔδει νὰ θέσωμεν ὡς πρῶτον ζήτημα τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου, διότι πράγματι τοῦτο εἶναι καὶ διὰ τοὺς περισσοτέρους τὸ σπουδαιότερον, ὡς συνδεόμενον ἀμέσως μετ' αὐτῆς τῆς ζωῆς τοῦ ὑπουργείου, τῆς ἀποτυχίας τόσων ἐλπίδων, τῆς πραγματώσεως τόσων ὀνειροπολημάτων. Δὲν ἐπράξαμεν ὅμως τοῦτο, σεβασθέντες τὸν διεθνῆ χαρακτῆρα τοῦ τῶν ὁρίων ζητήματος, καὶ τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ, ὡς ἀποβλέποντος εἴς τι ὑψηλότερον τῆς ἐκλογῆς ἑνὸς προέδρου καὶ τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ ἑνὸς ὑπουργείου.

Καὶ λοιπόν.

Τὸ ζήτημα τῶν ὁρίων, τὸ ζήτημα οὗ ἕνεκα μικροῦ ἐδέησε νὰ περιπλακῶμεν εἰς πόλεμον πρὸς τὴν γείτονα δύναμιν καὶ νὰ διακινδυνεύσωμεν αὐτὴν τὴν ἐθνικὴν ὕπαρξίν μας, προσεγγίζει εἰς τὴν ὁριστικὴν λύσιν του. Ἡ Πύλη, συνειδυῖα ἐπὶ τέλους τὸ ἄδικόν της, ἢ μᾶλλον πιεσθεῖσα ὑπὸ τῆς τρεμούσης τὴν ἐπὶ τοῦ τάπητος ἐπάνοδον τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος διπλωματία, καὶ πτοηθεῖσα ἐκ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ διαδραματισθέντων, ἀπέστειλε τοὺς ἐπιτρόπους της ὅπως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἡμετέρων προβῶσιν εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς, συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδιασκέψεως ἀποφασισθέντα, παραδιδόντες τοῖς ἡμετέροις τὰ ὑπ' αὐτῶν κατεχόμενα ἀμφισβητούμενα σημεῖα. Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ τοῦρκοι ἐπίτροποι ἤγειραν ἀξίωσιν περὶ τῆς — κατόπιν ἐπιτοπίου ἐρεύνης — διακανονίσεως δευτερευόντων τινῶν σημείων, τοῦτο ὅμως δὲν δύναται σπουδαίως νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ὁριστικῆς ἐκπεραιώσεως τῶν μεθοριακῶν ἐργασιῶν, καθ' ὅσον ἡ ἀπαιτουμένη αὕτη διόρθωσις τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς ἀφορῶσα εἰς δευτερεύοντα σημεῖα, οὐδεμίαν στρατιωτικὴν ἀξίαν ἔχοντα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους ἴσως ὑπαγορευομένη, δὲν δύναται νὰ προκαλέσῃ πεισματώδεις

καὶ ἀτελευτήτους συζητήσεις, ἂν μή τι τῶν ἀπροόπτων ἐπέλθῃ, ὅπως μεταβάλῃ τὰς περὶ τούτου γνώμας τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, τοῦθ' ὅπερ ὡς ἔχουσι νῦν τὰ πράγματα, δὲν πιστεύομεν.

Περὶ τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου, σφοδρὸς ἠγέρθη ἀγὼν μεταξὺ συμπολιτευομένων καὶ ἀντιπολιτευομένων ἐφημερίδων, φθὰς ὡς ἔθος παρ' ἡμῖν καὶ μέχρι προσωπικοτάτων, ἂν αὕτη ἐπετεύχθη διὰ τῶν διπλωματικῶν ἐνεργειῶν τῆς κυβερνήσεως ἢ διὰ τῶν συγγενικῶν συμπαθειῶν τοῦ ἡγεμόνος. Πιστεύομεν ὅτι τὸ πεδίον τοῦτο κακῶς ἐξελέγει ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, διότι οἵα δήποτε καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐνέργεια τοῦ ἡγεμόνος παρὰ ταῖς εὐρωπαϊκαῖς αὐλαῖς — ἂν προέβη εἰς τοιαύτην τινὰ ἐνέργειαν — οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ ἦναι ἐναντία τῶν τῆς κυβερνήσεως ἐνεργειῶν, οὐδ' εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ἡγεμὼν σεβόμενος ἑαυτὸν ἤθελεν ἀνεχθῇ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν κυβέρνησιν, πρὸς ἣν ἤθελε διχογνωμήσῃ ἐπὶ τοσούτῳ σπουδαίου ζητήματος· ὄχι, τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος — ἂν μὴ ματαιωθῇ ἐπὶ τέλους — ὀφείλεται εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ ὑπουργείου, ἔστω καὶ ὑποβοηθηθείσας ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἡ δὲ κυβέρνησις τοῦ κ. Τρικούπη δύναται, ὡς πρὸς τοῦτο, νὰ παρουσιασθῇ μετὰ θάρρους ἐνώπιον τῆς Βουλῆς.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ προέδρου τῆς βουλῆς εἶναι παρ' ἡμῖν ζήτημα σπουδαῖον διὰ τὰ πολιτικὰ κόμματα, διότι μετ' αὐτοῦ συνδέεται αὐτὴ ἡ ὕπαρξίς των. Ἄλλοτε ὁ κ. Τρικούπης, ὀρθῶς σκεπτόμενος, ἐδήλωσεν ἐπανειλημμένως ὅτι ἡ ἐκλογὴ τοῦ προέδρου δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς πολιτικὸν ζήτημα, διότι οὔτε ὀρθόν, οὔτε δίκαιον εἶναι νὰ δικάζηται καὶ νὰ καταδικάζηται κυβέρνησίς τις πρὶν ἢ δώσῃ λόγον τῶν πεπραγμένων. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ κρημνίζειν τὰ ὑπουργεῖα ἀπὸ τῆς πρώτης συνεδριάσεως τῆς βουλῆς, εἶναι ὅτι ἄτοπον καὶ παράλογον, καθ' ὅσον οὐ μόνον ματαιοῖ πᾶσαν ἀπολογίαν τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ στερεῖ καὶ τὸ ἔθνος τοῦ μόνου μέσου, δι' οὗ δύναται νὰ κρίνῃ ὀρθῶς περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν πράξεων τῶν κυβερνώντων, ἀφίνων αὐτὸ ἕρμαιον τῶν τῆς ἀληθείας διαστροφῶν, δι' οὗ τὰ δημοσιογραφικὰ τῶν φατριῶν ὄργανα προσπαθοῦσι νὰ ἐλκύσωσι τὴν ἐμπιστοσύνην του. Δυστυχῶς ὁ κ. Τρικούπης, ἀνελθὼν ἐπὶ τὴν ἐξουσίαν δὲν ἐπέμεινεν εἰς τὴν ὀρθὴν περὶ ἐκλογῆς προέδρου ἰδέαν του, ἀλλ' ἀφέθη νὰ παρασυρθῇ ὑπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ ἐθίμου, παραδεχθεὶς ὅτι εἶχε προηγουμένως τόσῳ λογικῶς στιγματίσει. Ἡ κατίσχυσις αὕτη ἐθίμου, πρός τε τὴν λογικὴν καὶ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον ἀντιστρατευομένου, ἀποδοτέα εἰς τὸ ἀνυπόμονον ἀφ' ἑνὸς τοῦ ἕλληνος, θέλοντος ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν βουλευτικῶν συνεδριάσεων νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην του, καὶ εἰς τὴν τακτικὴν τῶν κομμάτων, ἀρεσκομένων πάντοτε εἰς τὰς σκοτίους ἐνεργείας καὶ ἀποστρεφομένων τὸ φῶς τῆς συζητήσεως, ὡς ἡ γραῦς τῆς κωμῳδίας τῶν δᾷδα. Τὴν συζήτησιν τῆς πολιτικῆς αὐτῶν πορείας τὰ παρ' ἡμῖν κόμματα δὲν δέχονται ἢ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ. Πάντες ἔχουσιν ἁμαρτίας, ἃς φρονοῦσιν ὅτι δὲν εἶναι φρόνιμον ν' ἀποκαλύπτωσιν ἐπισήμως εἰς τὸ δημόσιον. Γραῖαι κατεσκληκυῖαι, παρουσιαζόμεναι εἰς τὸ κονόν, γυμνὰ ἔχουσαι τὰ στήθη, θὰ προεκάλουν ἀποστροφὴν καὶ βδελυγμίαν. Τὰ κόμματα γινώσκουσι τοῦτο, καὶ ἀποφεύγουσι τὸ ἐπικίνδυνον πείραμα. Οὕτω λοιπόν, οἱ μὲν ἐκτὸς τῆς ἐξουσίας προσπαθοῦσι ν' ἁρπάσωσιν αὐτὴν διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου ἐξ ἀνυπομονησίας· οἱ δὲ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ προτιμῶσι ν' ἀπολέσωσιν αὐτὴν οὕτω, ὅταν δὲν ἦναι βέβαιοι ὅτι πλειονοψηφία τυφλῶς αὐτοῖς ὑπείκουσα θὰ δώσῃ αὐτοῖς πλήρη τῶν ἁμαρτιῶν των τὴν ἄφεσιν.

Ἡ ἐπιδημία ὁσημέραι ἐκτείνεται. Τὰ κατ' αὐτῆς μέτρα ἐξελέχθησαν ἀνεπαρκῆ. Τὰ περὶ τῶν ἐν Κανθάρῳ νοσηλευομένων δημοσιευθέντα, ἐπικυρωθέντα καὶ ὑπὸ ἰατρικῆς ἐκθέσεως, ἐξήγειραν τὴν κοινὴν συνείδησιν καὶ ἀφύπνισαν τοὺς ἐπὶ τῆς δημοσίας ὑγείας τεταγμένους ὅπως κάπως ἀνθρωπινώτερον μεριμνήσωσι περὶ τῶν δυστυχῶν εὐλογιώντων. Ἐν τούτοις τὰ βάσανα, ἃ οἱ εἰς Κάνθαρον μεταφερόμενοι ὑφίσταντο, γνωστὰ ὄντα, ἠνάγκαζον εἰς τὸ ν' ἀποκρύπτωσι τοὺς προσβαλλομένους καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἰατρούς, οἵτινες δὲν ἤθελον νὰ καταστῶσι συνεργοὶ βαρβάρου δολοφονίας, συντελοῦντας οὕτω εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς νόσου. Ἐννοοῦμεν τὴν κατὰ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς τῶν ἰατρῶν ἀγανάκτησιν τοῦ κοινοῦ, ὑφισταμένου τὰς φοβερᾶς συνεπείας, ἀλλ' ἐννοοῦμεν καὶ τὴν δύσκολον θέσιν τῶν ἰατρῶν. Καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ — ὀφείλομεν νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν — ἂν εἴμεθα εἰς τὴν θέσιν των, ἠθέλομεν σκεφθῇ τρὶς καὶ τετράκις, πρὶν ἢ ἀποφασίσωμεν ν' ἀποστείλωμεν τὸν δυστυχῆ εὐλογιῶντα εἰς βέβαιον θάνατον. Ἡ κοινωνία, πρὶν ἢ ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν μελῶν της ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς αὐτὴν καθηκόντων των, δέον νὰ ἐκπληροῖ τὰ πρὸς αὐτὰ καθήκοντά της. Ὅταν ὅμως, ἀντὶ νοσοκομείων, ἔχει ἀνθρωποσφαγεῖα, βάραθρα κολάσεως, οἴκτιστον πρόσωπον διαδραματίζει λαλοῦσα πρὸς τοὺς προσπαθούντας νὰ σώσωσι τὴν ζωὴν των ἢ τὴν ζωὴν τῶν ὁμοίων των περὶ ὅρκων καὶ καθηκόντων καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων.

Π.

Η ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ
(1877)

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν.)

Ἀλλ' ἂς ἀφήσω κατὰ μέρος καὶ ἠθικὴν καὶ κοινωνικὸν συμφέρον καὶ νόμον, καὶ ἂς ἴδω μὴ τοὐλάχιστον ὑπὸ τὴν ἀτομικὴν ἔποψιν ἔχει λογικὴν ὑπόστασιν ἡ μονομαχία, ἀνταποκρινομένη εἰς τὸν σκοπὸν δι' ὃν γίνεται..

Ὑπάρχουσι, λέγουσιν, ὕβρεις, ἃς ὁ νόμος δὲν προβλέπει ἢ δὲν τιμωρεῖ ἀρκούντως. Πρὸς τιμωρίαν τῶν ὕβρεων τούτων εἶναι λοιπὸν ἀναγκαία ἡ μονομαχία.

Οἰκτρὰ αἰτιολογία!

Δὲν ἐξετάζω κατὰ πόσον τὸ ἄτομον δικαιοῦται, ἢ ἂν δικαιοῦται, ὡς μέλος τῆς κοινωνίας, νὰ δικάζῃ καὶ νὰ ἀποφασίζῃ ἐπὶ τῶν ἰδίων ὑποθέσεων, διότι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι πρὸ πολλοῦ λελυμένον· ἀλλ' ἐρωτῶ: τιμωρεῖ ἡ μονομαχία τὰς ὕβρεις ταύτας; Οὐχὶ βεβαίως· διότι, καὶ ἂν ἔτι φονευθῇ ὁ ὑβρίσας, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει πάντοτε, ἡ εἰς τὸ μέτωπον τοῦ ὑβρισθέντος ἐγκολαφθεῖσα διὰ τῆς ὕβρεως κηλὶς μένει· διότι ὁ θάνατος τοῦ ὑβρίσαντος δὲν ἀναιρεῖ τὴν ὕβριν, οὐδόλως ἀποδεικνύων ὅτι ὁ ὑβρισθεὶς δὲν ἦτο ἄξιος αὐτῆς. Ἱκανοποίησις τοῦ ὑβρισθέντος δὲν εἶναι τὸ αἷμα τοῦ ὑβρίσαντος, ἀλλ' ἡ ἀναίρεσις τῆς ὕβρεως, καὶ τὴν ὕβριν ταύτην ἀναιροῦσιν οἱ ἐν ἰσχύϊ νόμοι, οὐχὶ βεβαίως διὰ τοῦ ἐλαφροῦ προστίμου ἢ τῆς βραχυχρονίου καθείρξεως τοῦ ὑβρίσαντος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐτυμηγορίας τοῦ δικαστηρίου, κηρύσσοντος οὕτω τὸν ὑβρισθέντα ἀνώτερον τῆς ἀποδοθείσης αὐτῷ ὕβρεως καὶ τὸν ὑβριστὴν ἐγκληματίσαντα ἀπέναντι τῆς κοινωνίας καὶ τῶν νόμων: τὴν ὕβριν ταύτην ἀναιρεῖ αὐτὴ ἡ κοινωνία, ἐξακολουθοῦσα ν' ἀπονέμῃ σεβασμὸν εἰς τὸν ὑβρισθέντα — ἂν εἶναι ἄξιος σεβασμοῦ καὶ ὑπολήψεως — καὶ νὰ περιφρονῇ τὸν ὑβριστήν. Ὅταν τις ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸ δίκαιον, ἂς μὴ ζητῇ νὰ τὸ κηλιδώσῃ διὰ τοῦ αἵματος, ἂς μὴ κινδυνεύσῃ παρασυρόμενος ὑπὸ τῶν προλήψεων ν' ἀπολέσῃ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀληθῶς τιμίων καὶ σωφρονούντων, ἥτις εἶναι προτιμητέα τῶν χειροκροτημάτων καὶ ἐπευφημιῶν τῶν ἀφρόνων τοῦ *ἱπποτισμοῦ* ὀπαδῶν. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀπειληθεὶς ὑπὸ τοῦ Εὐρυβιάδου, δὲν προὐκάλεσεν αὐτὸν εἰς μονομαχίαν, ἀλλ' εἶπεν αὐτῷ ἀταράχως: *πάταξον μέν, ἄκουσον δέ*... καὶ ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα. Τίς κατέκρινε τὸν Θεμιστοκλῆ διὰ τοῦτο; τίς ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ἄνανδρον;..

Οὐδέποτε ὁ φαῦλα πράττων θὰ δικαιωθῇ καὶ ἂν εἰς μυρίας μονομαχίας θριαμβεύσῃ. Οὐδέποτε δὲ ὁ σεμνὸν καὶ τίμιον διάγων τὸν βίον θὰ ἀτιμασθῇ καὶ ἂν μύριοι φαῦλοι τὸν ὑβρίζουσιν. Ὁ φαῦλος δὲν πρέπει νὰ δυσανασχετῇ ἀποκαλούμενος *φαῦλος*, διότι αὕτη εἶναι δικαία τιμωρία, ἣν ἐπισύρουσι κατ' αὐτοῦ αἱ πράξεις του· πρὸς δὲ τὸν ἀδίκως ὑβριζόμενον ἀγαθὸν ἡ ἀρετὴ λέγει μετὰ τοῦ Δάντου:

Vien dietro a mee lascia dir le genti.

Ὑφ' οἵαν δήποτε λοιπὸν ἔποψιν καὶ ἂν ἐξετασθῇ ἡ μονομαχία εἶναι, οὐ μόνον ἔθιμον βάρβαρον καὶ ἀποτρόπαιον, ἀλλὰ καὶ πρᾶξις ἄσκοπος καὶ παράλογος· ὑποσκάπτει δὲ αὐτῆς τῆς κοινωνίας τὰ θεμέλια, διότι δι' αὐτῆς ἡ αὐτοδικία ἀντικαθιστᾷ τοὺς νόμους, καὶ ἓν τεμάχιον μολύβδου τὴν πεφωτισμένην τοῦ δικαστοῦ συνείδησιν καὶ τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῆς ταύτης τῆς κοινωνίας, ἥτις μόνη εἶναι ἁρμοδία ν' ἀποφαίνεται περί τε τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν πράξεων τῶν μελῶν της.

Ἐν Περσίᾳ καὶ Σινικῇ, κατὰ τὸν Colombey, ἡ

μονομαχία εἶναι ἄγνωστος. Ἡ ὕβρις ἀτιμάζει τὸν ὑβρίσαντα, ὁ δὲ νόμος ἱκανοποιεῖ τὸν ὑβρισθέντα.

Ἄχρι τίνος, πρὸς Θεοῦ! Θὰ ἤμεθα βαρβαρικώτεροι τῶν Περσῶν καὶ τῶν Σινῶν; ...

Φρονοῦσί τινες, ὅτι εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἡ μονομαχία ἐπιβάλλεται ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς στρατιωτικῆς τιμῆς, καὶ ὅτι στρατιωτικὸς ἀποφεύγων τὴν μονομαχίαν εἶναι ἀνάξιος νὰ φέρῃ ξίφος. Πρὸς τοὺς ταῦτα φρονοῦντας θὰ παρετήρουν ὅτι οἱ στρατιωτικοὶ δὲν περιεβλήθησαν τὸ ξίφος, ὅπως σύρωσιν αὐτὸ εἰς τὰς ἰδιωτικὰς αὐτῶν ἔριδας: ὅτι τὸ ἔθνος δὲν τοὺς μισθοδοτεῖ, οὐδ' ἀπονέμει αὐτοῖς βαθμοὺς καὶ τιμάς, ὅπως ἀλληλοκτονῶσιν ἢ ὅπως σφάζωσι τοὺς πολίτας εἰς τὴν ἐλαχίστην φαντασιοπληξίαν, ἀλλ' ὅπως διακινδυνεύωσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀπειλουμένης· ὅτι τέλος ἡ ζωή των δὲν ἀνήκει εἰς αὐτούς, ἀλλ' εἰς τὴν πατρίδα, ὑπὲρ ἧς καὶ μόνης ὀφείλουσι νὰ τὴν θυσιάζωσι: καὶ ὅτι διὰ μὲν τὰς μεταξὺ στρατιωτικῶν ἔριδας ἀρκοῦσιν οἱ στρατιωτικοὶ νόμοι, οἱ νόμοι τῆς πειθαρχίας, διὰ δὲ τὰς μεταξὺ στρατιωτικῶν καὶ πολιτῶν τὰ κοινὰ δικαστήρια, εἰς ὧν τὰς ἀποφάσεις ὀφείλουσι νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην καὶ οἱ στρατιωτικοί. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ φοβοῦμαι μὴ μοὶ παρατηρήσωσιν ὅτι πολίτης ἐγὼ — καὶ μάλιστα ἐναντίος τῶν μονίμων στρατῶν — δὲν δύναμαι νὰ ἠξεύρω, ἢ καὶ δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ ὁρίσω, τί εἶναι ἡ στρατιωτικὴ τιμὴ καὶ τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ διεκδικῆται, ἀναγκάζομαι νὰ καταφύγω αὖθις ὄπισθεν τοῦ κύρους καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶ ὀνόματα ἀνδρῶν, οἵτινες προκειμένου περὶ στρατιωτικῆς τιμῆς θὰ ἐγίνωσκον βεβαίως ὅσον καὶ οἱ ὑπὸ τὴν σκέπιν τῆς μονομαχίας θέτοντες αὐτήν.

Ὁ Κρόμβελ, οὗ τινος τὸ ὄνομα δὲν πιστεύω νὰ ἦναι ἐλαφρὸν ἐπὶ τῆς πλάστιγγος; δι' ἧς σταθμίζεται τὸ ζήτημα τοῦτο, κατεδίκαζεν αὐστηρῶς τὰς μονομαχίας, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Ἰωσὴφ ὁ Β'. ἀπηγόρευσεν αὐτὰς εἰς τοὺς στρατιωτικούς, πολλοὺς δὲ καὶ μάλιστα τῶν καλλιτέρων αὐτοῦ ἀξιωματικῶν ἐτιμώρησε διὰ θανάτου, μὴ σεβασθέντας τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην. Καὶ αὐτὸ τὸ ρωσσικὸν στρατοδικεῖον κατεδίκασε κατὰ τὸ 1859 εἰς ἀπώλειαν τοῦ βαθμοῦ καὶ τῶν παρασήμων του ἀξιωματικόν τινα φονεύσαντα τὸν ἀντίπαλόν του ἐν μονομαχίᾳ.

Αἱ νομοθεσίαι πάντων σχεδὸν τῶν ἐθνῶν τιμωροῦσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον αὐστηρῶς τὴν μονομαχίαν. Καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ Ἀμερικῇ, τῇ χώρᾳ ἔνθα ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία ὀλιγίστους ἔχει τοὺς περιορισμούς, ἡ μονομαχία θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς φόνος ἐκ προμελέτης καὶ οἱ μονομάχοι τιμωροῦνται ὡς φονεῖς.

Λέγεται ὅτι καὶ ὁ παρ' ἡμῖν ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργὸς προτίθεται νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Βουλὴν τοιοῦτο νομοσχέδιον, καθ' ὃ τιμωροῦνται καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ μάρτυρες ὡς συνένοχοι, καὶ αὐτὴ ἡ πρόκλησις ὡς φόνου ἀπόπειρα.[1]

Ἔχει καλῶς· ἀλλ' οἷός δήποτε νόμος καὶ ἂν ψηφισθῇ θέλει εἶναι ἀνίσχυρος πρὸς ἐκρίζωσιν τοῦ κακοῦ, ἐνόσῳ κατ' αὐτοῦ τούτου δὲν ἐξεγείρεται ἡ κοινὴ συνείδησις, ἐνόσῳ ὁ καταδικαζόμενος ἕνεκα τραυμάτων ἢ φόνου ἐν μονομαχίᾳ ἐξέρχεται τῆς εἱρκτῆς ὑψῶν ὑπερηφάνως τὴν κεφαλὴν καὶ καυχώμενος διὰ τὴν καταδίκην του ταύτην, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ εἴπῃ αὐτῷ ὅτι ἔπραξεν ἔγκλημα...

Ἀλλ' ἂν ἡ κοινωνία, ἀντὶ νὰ θεωρῇ τὸν μονομάχον ὡς ἥρωα, ἀπεστρέφετο αὐτὸν λέγουσα: «ὁ θρίαμβός σου ἀποδεικνύει ὅτι εἶσαι ἐπιδέξιος ξιφομάχος, ἄριστος σκοπευτής, ἔστω καὶ γενναῖος, δὲν ἀποδεικνύει ὅμως ὅτι εἶσαι καὶ τίμιος ἄνθρωπος, προσθέτει μάλιστα καὶ εἰς τὰς κακίας σου ἓν ἔτι ἔγκλημα... δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νόμων πρὸς καταστολὴν τοῦ κακοῦ. Τὴν μονομαχίαν, εἰς τὸ πεῖσμα τῆς λογικῆς, διατηρεῖ ἔτι ἡ *δημοσιότης* καὶ ἡ *ἐπίδειξις*. Ἂν αὗται ἐκλείψωσιν, ἂν ὁ μονομάχος δὲν δύναται πλέον νὰ καυχᾶται διὰ τὸ ἔγκλημά του, ἡ μονομαχία δὲν ἔχει πλέον λόγον ὑπάρξεως. Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω, πρὸς τοῦτο ὁ νόμος μόνος εἶναι ἀνεπαρκής.

Ἐνόσῳ ἡ κοινωνία θεωρεῖ τὸν μονομαχοῦντα ὡς ἥρωα, ὡς ἄνδρα *φιλότιμον*, προτιμῶντα τὸν θάνατον τῆς ἀτιμίας, οὐδέποτε ὁ ὑβρισθεὶς ἢ ἀτιμασθεὶς θὰ ἀναχαιτισθῇ ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος τοῦ νόμου, ἣν μάλιστα δὲν ἀπελπίζεται ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ διαφύγῃ, ἀπὸ τοῦ νὰ προκαλέσῃ τὸν ὑβρίσαντα ἢ ἀτιμάσαντα, — οὐδέποτε δὲ ὁ προκληθεὶς θὰ ἀποφύγῃ χάριν μόνον τοῦ νόμου τὴν πρόκλησιν. Θὰ προτιμήσωσι νὰ καταδικασθῶσιν, ἢ νὰ μυκτερισθῶσιν ὡς δειλοί. Ἂν δὲ δὲν δυνηθῶσι νὰ μονομαχήσωσιν ἐνταῦθα, θὰ μεταβῶσιν ἀλλαχοῦ. Τὰ τουρκικὰ μεθόρια δὲν εἶναι μακράν· ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει θὰ μονομαχήσωσι, διότι ταῖς κοινωνικαῖς ἑπόμενοι προλήψεσι πιστεύουσιν ὅτι τοῦτο ἐπιβάλλεται αὐτοῖς ὑπὸ τῆς τιμῆς. Ὅταν ὅμως ἡ κοινωνία καταδικάζῃ αὐτούς, χαρακτηρίζουσα καὶ στιγματίζουσα ὡς φονεῖς, ὅταν κλείῃ αὐτοῖς τὰς αἰθούσας τῶν συναναστροφῶν, ὅταν πανταχοῦ ὑποδέχηται αὐτοὺς διὰ τῆς περιφρονήσεως, ἧς καθίσταται ἄξιος πᾶς ὁ τοὺς ἠθικοὺς καὶ κοινωνικοὺς νόμους μὴ σεβόμενος, ὀλίγοι ἔσονται οἱ τολμῶντες νὰ θέσωσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν τοιοῦτο στίγμα καὶ ν' ἀντιμετωπίσωσι τὴν κοινὴν περιφρόνησιν, — καθὼς ὅταν διὰ τῆς αὐστηρότητος τιμωρῇ παραδειγματίζουσα καὶ τοὺς ἀδίκως καὶ ἀναιτίως ἐξυβρίζοντας, τοὺς ἀτιμάζοντας ἢ συκοφαντοῦντας, ὀλίγιστοι δὲν θὰ σκεφθῶσι δίς πρὶν ἢ εἰς ἓν τῶν ἐγκλημάτων τούτων ὑποπέσωσιν.

Πολλοὶ φρονοῦσιν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο λύεται καὶ ἡ μονομαχία ἐκλείπει διὰ τῆς συστάσεως *δικαστηρίων τιμῆς*. Ἴσως· φοβοῦμαι ὅμως ὅτι καὶ ταῦτα θὰ ἦναι ἀνεπαρκῆ. Πῶς θὰ δικάζῃ τὸ δικαστήριον τοῦτο; κατὰ τοὺς ἐν ἰσχύϊ νόμους; κατὰ ἰδιαίτερόν τινα κώδικα; κατὰ συνείδησιν μόνον; αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ θὰ ἦναι ὑποχρεωτικαὶ διά τε τὴν κοινωνίαν καὶ τοὺς ἐνδιαφερομένους; ὁποία δὲ ποινὴ θὰ ἐπιβάλληται εἰς τὸν ἐξυβρίσαντα καὶ ἀτιμάσαντά τινα, ἀρνούμενον δὲ νὰ ἱκανοποιήσῃ αὐτόν; καὶ τίς θὰ ἐφαρμόζῃ τὴν ποινὴν ταύτην; — Ταῦτα πάντα τὰ ζητήματα πρέπει νὰ λυθῶσι πρῶτον.... Ἀλλὰ καὶ ἂν παντοδύναμον ἱδρυθῇ τὸ δικαστήριον τοῦτο, κατὰ τί θὰ ἐπιδράσῃ περισσότερον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων; Ποῖα μεγαλήτερα ἐχέγγυα ἀκεραιότητος καὶ εὐθυδικίας θὰ προσφέρῃ; Ποίαν βεβαιότητα δύναταί τις νὰ ἔχῃ ὅτι τὸ τοιοῦτο δικαστήριον, ὅπως δήποτε καὶ ἂν καταρτισθῇ παρ' ἡμῖν, παρ' οἷς τὸ *συμφέρον* καὶ μόνον βασιλεύει, θὰ κηρύξῃ ποτέ, περιστάσεως τυχούσης, ἄτιμον καὶ ἀπόβλητον τῆς κοινωνίας τὸν φρεναπατήσαντα καὶ ἀτιμάσαντα τὴν πτωχὴν κόρην βαθύπλουτον Don Juan, τὸν κερδοσκοποῦντα ἐπὶ τῆς δυστυχίας τοκογλύφον, τὸν τοὺς ἱδρῶτας τῶν ἐργατῶν κατακρατοῦντα κεφαλαιοῦχον, τὸν τοὺς ἀγοραστὰς καὶ τὸ δημόσιον κλέπτοντα ἔμπορον; Τίς Κάτων παρ' ἡμῖν, παρ' οἷς ἡ ἀθέτησις τῆς ὑποσχέσεως, ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς ἁπλοϊκότητος καὶ τῆς εὐπιστίας θεωροῦνται *ἱκανότης* καὶ *εὐφυΐα* καὶ *ἀρετή*, καὶ δι' ἣν καμπάζομεν καὶ μεγαλαυχοῦμεν ἀνερυθριάστως, θὰ καταδικάσῃ τὸν δικηγόρον πωλοῦντα τὰ συμφέροντα τοῦ πελάτου του εἰς τὸν ἀντίδικον, τὸν ἰατρὸν κερδοσκοποῦντα ἐπὶ τῆς παρατάσεως τῆς νόσου τοῦ ἀσθενοῦντος, τοὺς τραπεζίτας πρὸς ἰδιαιτέρους σκοποὺς τὰς ἐθνικὰς ἰδέας ἐκμεταλλευομένους;

Διατί ζητῶμεν νὰ κρυπτώμεθα ὄπισθεν τῶν δακτύλων; Ἐν ᾗ καταπτώσει εὑρίσκεται σήμερον ἡ ἡμετέρα κοινωνία, ὅτε ἡ *εἰδεχθὴς ἀτομικότης* τὰ πάντα ἀπορροφᾷ, τὰ πάντα εἰς ἑαυτὴν ἐπιτετραμμένα νομίζει, καὶ ἡ κοινὴ συνείδησις κοιμᾶται, οὔτε σύστασις εἰδικῶν δικαστηρίων, οὔτε αὐστηρότης τῶν νόμων ἰσχύουσι πρὸς ἐκρίζωσιν τοῦ κακοῦ. Πόσα ἐγκλήματα, καίτοι αὐστηρότατα ὑπὸ τῶν νόμων τιμωρούμενα, ἀτιμωρητὶ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ σχεδὸν διαπράττονται, διότι ἡ κοινωνία οὐ μόνον τὰ ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀποθαυμάζει;

Τὰ εἰδικὰ δικαστήρια καὶ ἡ αὐστηρότης τῶν νόμων δύνανται νὰ φέρωσιν αἴσια ἀποτελέσματα, ὅταν καὶ ἡ τῆς κοινωνίας συνείδησις ὑποβοηθῇ αὐτά. Ἡ ἐξέγερσις αὐτῆς μόνη δύναται, ὡς εἰς πάντα τὰ *κακά*, νὰ θέσῃ τέρμα καὶ εἰς τὸ βάρβαρον τῆς μονομαχίας ἔθιμον, στιγματίζουσα καὶ ἀποτροπιαζομένη τοὺς φαύλους, ἐνθαρρύνουσα καὶ ὑποστηρίζουσα τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τιμίους, καὶ διὰ τῆς ὑπὲρ τοῦ ἀναξιοπαθοῦντος ἐτυμηγορίας της δίδουσα τὸ δικαίωμα, εἰς μὲν τὸν ἀδίκως ὑβριζόμενον νὰ περιφρονήσῃ τὸν φαῦλον ὑβριστήν, ἀπαντῶν αὐτῷ ὡς ὁ ἀρχαῖος σοφός: *εἰ ὄνος μὲ ἐλάκτισεν, ἀντιλακτίσαιμι ἂν αὐτόν*; — εἰς δὲ τὸν *ῥοδομοντικῶς* προκαλούμενον, νὰ οἰκτείρῃ τὸν προκαλοῦντα λέγων αὐτῷ, ὡς ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει ὁ Κάμιλλος Δεμουλέν: *ἀλλαχοῦ δύναταί τις νὰ ἀποθάνῃ ἐνδόξως*...

Καὶ ἡ δημοσιογραφία προσέτι δύναται μεγάλως πρὸς τοῦτο νὰ συντελέσῃ, ἂν ἀντὶ νὰ ἐκθειάζῃ τοὺς *Γαζεῖς*, στιγματίζει ἑκάστοτε δεόντως τὴν τοιαύτην πρόληψιν, ἥτις θέτει τὴν τιμὴν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ πολίτου εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ τυχόντος *μαχαιροβγάλτου*, — λαμβάνουσα ταὐτοχρόνως τὸ μέρος τοῦ ἀδικουμένου, καὶ παραδίδουσα τὸν ἀδικοῦντα εἰς τὴν κοινὴν περιφρόνησιν.

Ταῦτα ἔγραψα, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς λύπης, ἣν εἶχον αἰσθανθῇ διὰ τὸν ἄδικον θάνατον τοῦ ἀτυχοῦς Βούρβαχη. Δημοσιεύω σήμερον αὐτὰ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης μεταβολῆς. Ἂν δὲν ἦναι ἀντάξια τοῦ θέματος, vagliami il buon voler, s' altro non lice.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΣ.

[1] Τὸ νομοσχέδιον τοῦτο ὑπέβαλεν ἀκολούθως ὁ κ. Ῥικάκης.

ΓΝΩΜΗ
ΣΙΜΩΝΙΔΟΥ ΤΟΥ ΑΜΟΡΓΙΝΟΥ
ΠΕΡΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐποίησεν ἐν πρώτοις τὸν νοῦν χωρὶς γυναικός. Ἐκ δὲ τῶν γυναικῶν τὸ μὲν πρῶτον

εἶδος ἐποίησεν ἐκ χοίρου ἔχοντος μακρὰς τρίχας. Τῆς γυναικὸς ταύτης πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ μεμιγμένα βορβόρῳ εὑρίσκονται ἐν ἀταξίᾳ καὶ κυλίονται χαμαί. Ἡ γυνὴ αὕτη οὐδέποτε λούεται, οὐδέποτε πλύνει τὰ φορέματά της, ἀλλ' ἐν τῇ ἀκαρθασίᾳ καθημένη παχύνεται.

Τὸ δεύτερον εἶδος ὁ Θεὸς ἔκαμεν ἐκ τῆς πονηρᾶς ἀλώπεκος. Ἡ τοιαύτη γυνὴ τὰ πάντα γιγνώσκει καὶ οὐδὲν διαφεύγει αὐτήν, οὔτε ἀγαθὸν οὔτε πονηρόν· ἄλλοτε μὲν ὁμιλεῖ καλῶς, ἄλλοτε δὲ κακῶς. Τὸ φρόνημα αὐτῆς οὐδέποτε εἶνε σταθερόν.

Τὸ τρίτον εἶδος τῶν γυναικῶν ἔπλασεν ἐκ τοῦ σκύλου. Αἱ τοιαῦται γυναῖκες τὰ πάντα θέλουσι νὰ κούωσι, τὰ πάντα νὰ γνωρίζωσιν. Πανταχοῦ δὲ θεωροῦσαι καὶ πλανώμεναι γαυγίζουσιν καὶ ἂν μηδένα τῶν ἀνθρώπων βλέπωσιν. Ὁ ἀνὴρ δὲν δύναται νὰ παύσῃ τοιαύτην γυναῖκα οὔτε δι' ἀπειλῆς οὔτε ἐὰν ὀργισθεὶς σπάσῃ τοὺς ὀδόντας αὐτῆς διὰ λίθου, οὔτε ἂν ὁμιλῇ πρὸς αὐτὴν μειλιχίως. Ἡ γυνὴ αὕτη πάντοτε φωνάζει καὶ ἂν εὑρίσκηται πλησίον ξένων.

Ἕτερον εἶδος γυναικῶν οἱ Ὀλύμπιοι κατεσκεύασαν ἐκ γῆς. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν γυναικῶν εἶνε βλᾶκες, διότι οὔτε καλὸν οὔτε κακὸν γνωρίζουσιν αἱ τοιαῦται γυναῖκες. Ἓν μόνον γνωρίζουσι, τὸ τρώγειν. Ὅταν δὲ ὁ χειμὼν εἶνε σφοδρὸς κάθηνται πλησίον τῆς ἑστίας.

Ὁ Θεὸς ἔπλασεν γυναῖκα καὶ ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς θαλάσσης. Ἡ τοιαύτη γυνὴ ὅταν μὲν εἶνε ἥμερος γελᾷ καὶ χαίρει, ὁ δὲ ἰδὼν αὐτὴν ξένος ἐπαινεῖ. Τοιαύτης γυναικὸς δὲν ὑπάρχει ἄλλη καλλιτέρα καὶ λαμπροτέρα. Ἀλλ' ὅταν ἀγριεύῃ, δὲν εἶνε δυνατὸν οὔτε νὰ πλησιάσῃ τις αὐτὴν οὔτε νὰ τὴν ἴδῃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, τότε μαίνεται διαρκῶς, ὡς μαίνεται ἡ σκύλα ὑπερασπιζομένη τὰ τέκνα της. Εἰς πάντας ἐξ ἴσου, καὶ εἰς φίλους καὶ ἐχθρούς, εἶνε ἀμείλικτος καὶ φοβερά. Καθὼς θάλασσα πολλάκις μὲν εἶνε γαλήνιος καὶ ἀβλαβής, πρὸς μεγάλην τῶν ναυτῶν χαράν, ἐν καιρῷ τοῦ θέρους, πολλάκις δὲ μαίνεται φερομένη ὑπὸ βρυχυτύπων κυμάτων. Πρὸς θάλασσαν ὁμοιάζει τοιαύτη γυνή.

Τὸ ἕκτον εἶδος τῶν γυναικῶν ἐμόρφωσαν οἱ θεοὶ ἐκ στάκτης καὶ ἐκ τοῦ τεταλαιπωρημένου ὄνου. Αἱ τοιαῦται γυναῖκες μόλις κατ' ἀνάγκην καὶ δι' ἀπειλῶν στέργουσι νὰ ἐργασθῶσι. Τρώγουσι δὲ ὅπου καὶ ὅτε τύχοι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας.

Τὸ ἕβδομον εἶδος ἐπλάσθη ἐκ γαλῆς, γένος ἐλεεινὸν καὶ ἄθλιον, διότι ἐν αὐτῷ οὐδὲν καλὸν καὶ εὐάρεστον ὑπάρχει, οὐδὲν τερπνὸν καὶ ἐράσμιον. Εἰς τὸν ἄνδρα τὸν παρόντα προξενεῖ ναυτίασιν· κλέπτουσα δὲ παρέχει πολλὰ κακὰ εἰς τὸν γείτονα, πολλάκις δὲ τρώγει ἁρπάζουσα τὰ ἱερὰ πρὸ τῆς θυσίας.

Τὸ δὲ ὄγδοον γένος ἐγεννήθη ἐκ τῆς ἵππου τῆς ἐχούσης ἁβρὰν χαίτην. Ἡ τοιαύτη γυνὴ ἀποφεύγει τὰ ἔργα τῶν δούλων καὶ τοὺς σωματικοὺς πόνους, δὲν καταδέχεται νὰ ἐγγίσῃ διὰ τῶν χειρῶν της οὔτε τὸ κόσκινον οὔτε τὴν σκάφην, οὔτε πλησιάζει εἰς τὸ μαγειρεῖον, ἐξ ἀνάγκης ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα της. Δὶς τῆς ἡμέρας καὶ πολλάκις τρὶς λούεται καὶ διὰ μύρων ἀλείφεται, ἔχει δὲ πάντοτε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκτενισμένην τὴν πυκνὴν κόμην ὑπὸ ἀνθέων κεκαλυμμένην. Ἡ τοιαύτη γυνὴ εἶνε μὲν καλὸν θέαμα εἰς τοὺς ἄλλους, εἰς τὸν ἔχοντα ὅμως εἶνε κακόν, ἐκτὸς ἂν ὁ ἔχων αὐτὴν εἶνε ἢ ἡγεμὼν ἢ σκηπτοῦχος βασιλεύς, ὅστις χαίρει βλέπων τὴν γυναῖκα πάντοτε ὡς κούκλαν στολιζομένην.

Ἓν ἄλλο εἶδος γυναικῶν κατεσκεύασεν ὁ Ζεὺς ἐκ πιθήκου. Μέγιστον τοῦτο κατ' ἐξοχὴν κακὸν ἔδωκεν ὁ Ζεὺς εἰς τοὺς ἄνδρας. Ἡ τοιαύτη γυνή, ἡ ἐκ πιθήκου, προξενεῖ τὸν γέλωτα εἰς πάντας τοὺς βλέποντας αὐτήν· εἶνε μικρόσωμος καὶ μετὰ δυσκολίας βαδίζει. Δυστυχὴς ὁ ἀνὴρ ὁ τοιαύτην ἔχων πανούκλαν. Γνωρίζει πάντα δόλον καὶ πᾶσαν πονηρίαν, ὡς πίθηκος, καὶ δὲν μέλει αὐτῇ ὅτι εἶνε ὁ γέλως τῶν ἄλλων. Οὐδόλως φροντίζει νὰ πράξῃ τὸ καλόν, ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀποβλέπει καὶ περὶ τούτου φροντίζει, πῶς νὰ προξενήσῃ μεγίστην βλάβην εἰς τὸν πλησίον.

Ὑπάρχει ὅμως κατὰ τὸν Σιμωνίδην καὶ γυνή, ἥτις οὐδεμίαν ἔχει ὁμοιότητα πρὸς τὰς ἀνωτέρω. Ἡ γυνὴ αὕτη ἐγεννήθη ἐκ τῆς μελίσσης. Εὐτυχὴς ὁ τοιαύτην ἀγόμενος γυναῖκα· εἰς τοιαύτην γυναῖκα μῶμος δὲν πλησιάζει. Ὁ μετ' αὐτῆς βίος εἶνε λαμπρὸς καὶ ὁ οἶκος αὐξάνει. Φιλοῦσα τὸν ἄνδρα γηράσκει μετ' αὐτοῦ ἀγαπωμένη. Καταλείπει δὲ γενεὰν λαμπρὰν καὶ ὀνομαστήν.

Καὶ οἱ Ραββῖνοι δὲν ἔλειψαν νὰ κακολογήσωσι τὸ γυναικεῖον φῦλον. Κατ' αὐτοὺς ὅτε ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, ἔπεσαν ἐξ οὐρανοῦ δώδεκα κάνιστρα πλήρη ψεύδους. Ἡ γυνὴ συνέλεξε τὰ ἐννέα καὶ ἀφῆκε τὰ τρία εἰς τὸν ἄνδρα. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὄνομα τῆς πρώτης γυναικὸς τῆς *Εὔας* σημαίνει τὸ φλυαρεῖν.

Ο ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗΣ ΤΟΥ ΡΗΝΟΥ

ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΣΑΦΟΥΣΙΑΝ (SCHAFHAUSEN)[1]

Ὁ Γερμανὸς Φριδ. Ὄφφμανος (Hoffmann) περιέγραψε τὸν παρὰ τὴν Σκαφουσίαν καταρράκτην τοῦ Ῥήνου ὡς ἑξῆς:

Μέγας εἶνε ὁ Κύριος καὶ θαυμαστὸς ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ· ὁ θεωρῶν αὐτὰ αἰσθάνεται χαράν. Τὰ ὄρη ἀγγέλλουσι τὴν δόξαν αὐτοῦ, οἱ ποταμοὶ ῥοθοῦσι πρὸς δοξολογίαν αὐτοῦ, τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ καὶ τὰ ἄνθη τῶν κοιλάδων κηρύττουσι τὸ ὄνομάτου.

Πόσον ὡραία εἶνε ἡ λίμνη τῆς Ζυρίχης περικυκλουμένη ὑπὸ χλοερῶν λόφων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐνθάδε καὶ ἀλλαχοῦ ὑψοῦνται φιλόξενοι ἐπαύλεις, αἵτινες ἀνταγκλῶσιν ἐπὶ τῶν διαυγῶν κυμάτων! Πόσον μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ βάθει ἀνέρχονται αἱ σειραὶ τῶν βράχων καὶ τῶν ὀρέων πάντοτε κατεχομένων ὑπὸ χιόνος καὶ πάγου καὶ περὶ τὴν κορυφὴν τῶν ὁποίων αἱ νεφέλαι τοῦ οὐρανοῦ ἐπικάθηνται!

Ἐνωρὶς ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Ζυρίχης ἔφθασα εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἐγγλισὼ (Eglisau) ξυλίνην τοῦ Ῥήνου γέφυραν καὶ ἐπλησίασα μετὰ μεσημβρίαν εἰς τὸ χωρίον Λάουφεν (Laufen). Μακρὰν αὐτοῦ, πρὶν ἢ φθάσω, ὁ ἄνεμος ἔφερεν εἰς τὰ ὦτά μου μικρὸν ῥόθον, ὅστις ηὔξανεν ἐφ' ὅσον ἐπλησίαζεν εἰς τὸ χωρίον. Ἐπὶ τέλους ἐστάθην πρὸ τοῦ καταρράκτου ἐκπεπληγμένος καὶ θαυμάζων τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ὑψίστου. Ἀπὸ ὕψους 60 ποδῶν κατέπιπτεν ἐπὶ πετρώδους κρημνοῦ ἐν μέσῳ μεμονωμένων βράχων μέγας ὑδάτων ὄγκος ἀφρίζόντων καὶ κροτούντων καὶ νεφέλην ἐξ ἀτμοῦ ἀναδιδόντων ἐν τῷ χάσματι, ὅπερ ἀνέβραζεν. Αἱ μὲν πομφόλυγες, οἱ ἀτμοὶ τῶν ὑδάτων καὶ καταπτώσεις αὐτῶν, ἡ ἀτελεύτητος συμπύκνωσις καὶ διασκορπισμὸς αὐτῶν προξενοῦσι κόπωσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἡ δὲ ἀένναος βοὴ καὶ βροντὴ τῶν ὑδάτων ἐκκωφαίνουσι τὰ ὦτα. Καὶ αὐτὴ ἡ ψυχή μου μετὰ διαρκῆ θέαν δὲν ἔμεινεν ἄνευ συγκινήσεως. Ἐπὶ μικρᾶς λέμβου διεπεραιώθην μέχρι τῶν ὑπαρειῶν τοῦ ὄρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ ἀνάκτορον τοῦ Λάουφεν· ἀνέβην εἰς τὸ ξύλινον παράπηγμα, ὅπερ εἶνε ἐκτισμένον ἐπὶ τοῦ χείλους ἢ μᾶλλον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ καταρράκτου. Ἡ ἔκπληξίς μου, τὴν ὁποίαν τότε ἠσθάνθην, δὲν ἐκδηλοῦται, οὐδ' ἐκφράζεται διὰ λέξεων. Τὸ παράπηγμα ἐκινεῖτο ὑπὸ τοὺς πόδας μου, οἱ βράχοι ἐφαίνοντο κινούμενοι, καὶ ὁ λεπτὸς τῶν ὑδάτων ἀτμὸς μὲ κατέβρεχεν. Ἔμεινα ἡμίσειαν ὥραν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. Πῶς δύνατκί τις νὰ περιγράψῃ τὴν πᾶσαν σκέψιν ὑπερβαίνουσαν ταχύτητα, μεθ' ἧς ἀκοταπαύστως τὰ ὕδατα καταπίπτουσιν; Πῶς νὰ περιγράψῃ τὸν κρότον, τὸν συριγμόν, τὴν βοήν, τὸν διαπεραστικὸν ἦχον, τοὺς ἀπειράκις μεταβαλλομένας τῶν ὑδάτων θορύβους; Ἄφωνος καὶ ἐκστατικὸς ἵσταται ὁ ἄνθρωπος ἐνώπιον τοῦ θαυμασίου τούτου ἔργου τοῦ Δημιουργοῦ.

Ἡμίσειαν ὥραν πρὸ τοῦ καταρράκτου, ἀφοῦ ὁ Ῥῆνος ὑπὸ τὴν γέφυραν κατέρχεται, ἡ κοίτη τοῦ Ῥήνου εἶνε τόσον κατωφερὴς καὶ τὸ ῥεῦμα τόσον ὁρμητικόν, ὥςτε δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ διαπεραιωθῇ τις αὐτά. Τὴν ἑπομένην ἡμέραν ἦλθον εἰς τὴν ὄχθην καὶ ἐθεώρησα τοὺς ἐκ τοῦ ῥεύματος σχηματισθέντας ἀναρίθμους ἀποτόμους βράχους, δι' ὧν περιδινούμενα καὶ ἀφρίζοντα τὰ κύματα ἐξήρχοντο στενοχωρούμενα.

Ὅτε ἐπανηρχόμην ἐπὶ τῆς μικρᾶς λέμβου εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην, ἤδη ἐσκόταζεν· καθίσας ν' ἀναπαυθῶ ἐπὶ ἕδρας ὑπὸ δένδρον ἐθεώρουν πάλιν τὴν ὅλην ἔκτασιν καὶ τὴν κατατρομὴν τῶν ὑδάτων τοῦ καταρράκτου. Ἡ σελήνη ὑψοῦτο ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔρριπτε τὰς ἀκτῖνας αὐτῆς ἐπὶ τῶν λαμπόντων καὶ στιλβόντων ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ. Τὸ φῶς αὐτῆς ἐφέρετο κατὰ μυρίους τρόπους εἰς αἰωρουμένους μαργαρίτας ὁμοιάζοντας λευκὰ στίγματα. Ἡ εἰκὼν αὐτῆς ὑψουμένη ἔπαλλε ἐπὶ τῶν ἀνερχομένων καὶ κατερχομένων νεφελῶν. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐώρτασα τὴν εὐτυχεστάτην τῶν ἑσπερῶν τῆς ζωῆς μου

[1]) Ἡ Σαφουσία εἶνε μικρὰ πόλις τῆς Ἑλβετίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ῥήνου ὄχθης, πλησίον τῆς ὁποίας ὁ Ῥῆνος σχηματίζει μεγαλοπρεπῆ καταρράκτην, οὗ τὴν περιγραφὴν ποιεῖται ὁ Ὄφφμαννος καὶ χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἐπιθεωρήσεως» μεταφέρομεν ἐνταῦθα.

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ

(BELLA STROZZI)

ΕΚ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν καὶ τέλος.)

Ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ ἡμέτεροι βαδίζουσιν, ἴδωμεν τί συνέβη καὶ τί συνέβαινεν ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ. Αἱ δοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Φερρούκκη διαταγαὶ εἰς τοὺς λοχαγούς του ἐξετελέσθησαν ἀκριβῶς· ὁ δὲ Μαλατέστας

ὑπεσχέθη μὲν νὰ ἐνεργήσῃ, ἀλλὰ δυστυχῶς γνωρίζομεν διὰ τίνων μυστικῶν ὑποχρεώσεων ηὑρίσκετο συνδεδεμένος. Ἡ θέα τῆς πόλεως δὲν κατέλειπεν αὐτῷ πρὸς τούτοις οὐδὲν θέλγητρον· ἐὰν ὁ Φερρούκκης εἰσήρχετο εἰς τὸ ἄστυ, ἐὰν ἡ πατριωτικὴ ὑπόθεσις ἐθριάμβευεν, τὸ πρόσωπον, ὅπερ ὑπεκρίνετο ἤδη ἐξασθενίσαν, ἔπαυεν· ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἄλλου καὶ ἦτο πιθανώτατον, ὅτι θὰ ἐπέβαλλεν ὅλην τὴν διοίκησιν ἐπειδὴ ἦτο πρὸ πολλοῦ τὸ ἀντικείμενον τῶν περιφρονήσεων ἐκείνου, ὃν ἐκάλει ἐν οἰκειότητι τὸν ciampo καὶ ἀναμφιβόλως δὲν θὰ ὑπεστήριζεν αὐτὸν οὔτε ὁ Strozzi, οὔτε ὁ Βουοναρρότης, οὔτε ὁ San-Gallo, οὔτε ὁ γενναῖος, ἀλλ' ἀσθενὴς κολόννας. Ἡ μερὶς λοιπὸν τῶν Μεδίκων κατεστρέφετο, ἐὰν ὁ στρατὸς τῶν Φλωρεντίνων ἐξήρχετο ἐκ τῶν τειχῶν του. Τότε, ἐν ᾧ κατὰ τὸ φαινόμενον τὰ πάντα ἐφαίνοντο παρασκευαζόμενα πρὸς μάχην, φῆμαι ἀόριστοι φόβοι αἰσχροί, ὑπόνοιαι ἄδικοι διεσπείροντο. Διὰ τί νὰ καταλίπωμεν τὴν ἄμυναν καὶ νὰ ὁδηγήσωμεν τοὺς στρατιώτας τῆς δημοκρατίας εἰς καταστροφήν; Διὰ τί νὰ προσβάλωμεν τὸν πρίγκηπα τῆς Orange; Τοῦτο εἶνε μανία! Ὁ Φερρούκκης ἦτο ἀσθενὴς· ὁ θάνατος ἴσως ἀφήρπασεν αὐτόν. Ἔπειτα, ὅ,τι ἂν λέγῃ, ἦτο βέβαιον, ὅτι θὰ ἐξήρχετο ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων τῆς Πίσης; Ἡ ἀναχώρησις τῆς συζύγου του δὲν ὑπεδείκνυεν ὅτι διενοεῖτο νὰ κατοικήσῃ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ; Καὶ δὲν ἦτο φυσικὸν ὅτι ἐν περιπτώσει δυστυχήματος ἐλευθέρας οὔσης τῆς θαλάσσης θὰ ἐδύνατο νὰ διαφύγῃ τὴν ὀργὴν τοῦ νικητοῦ ἀναχωρῶν μετὰ τῆς Bella εἰς ἄλλην πατρίδα;

Φεῦ! Ὅταν οἱ λαοὶ εἶνε δυστυχεῖς, πιστεύουσιν ταχέως εἰς τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐπειδὴ ἡ ὀργή των εἶναι ταχεῖα, δύναταί τις ὀρθῶς νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ λέξις *συκοφάντης* εἶνε συνώνυμος τῆς τοῦ *δολοφόνου*. Καὶ ὅμως, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν ἀλήθειαν, τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων τῆς Φλωρεντίας ἀπέκρουσε μετὰ περιφρονήσεως τοὺς ἀπίστους ὑπανιγμοὺς τῆς περιδος τῶν Μεδίκων καὶ τῆς ζηλοτοπίας τοῦ Μαλατέστα κατὰ τοῦ γενναιοτάτου Φερρούκκη. Ἐν τῷ λαῷ καὶ τῇ ἀριστοκρατίᾳ ὁ Φερρούκκης διατηρῶν πᾶσαν τὴν γοητείαν του, διέμεινεν ἡ μεγίστη ἐλπίς, ἦτο ἀνάγκη ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ ἐμποδίσωσι τὸν πρίγκηπα τῆς Orange νὰ κατατροπώσῃ τὸν Φερρούκκην. Ὤφειλον λοιπὸν νὰ προσβάλωσι τὸ στρατόπεδον τῶν Ἱσπανῶν, ὅπως ἡ ἀπὸ Πίσης εἰς Φλωρεντίαν ἀγουσα μένῃ ἐλευθέρα. Ἡ φωνὴ τῆς κοινῆς γνώμης ἐπενήργησε τοσοῦτον ἐπιβλητικῶς, ὥστε ὁ Μαλατέστας πιεζόμενος καὶ ἐκ τῶν διαταγῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ὤφειλε νὰ προετοιμασθῇ εἰς ἔξοδον.

Κατὰ περίστασιν ὅλως τυχαίαν, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Φερρούκκης κατέλειπε τὴν Πίσαν, τὴν τελευταίαν δηλαδὴ τοῦ Ἰουλίου, οἱ Φλωρεντῖνοι περὶ τὰς δώδεκα χιλιάδας συναθροισθέντες κατὰ τὴν νύκτα ἦσαν ἕτοιμοι νὰ διέλθωσι τὰς πύλας καὶ νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐκ διαφόρων σημείων. Οἱ λόχοι πλήρεις, καλῶς ὡπλισμένοι, ἕτοιμοι νὰ ἐκτελέσωσι δραστηρίως τὸ ἑαυτῶν καθῆκον, ἀνέμενον τὸ τελευταῖον σημεῖον. Αἱ γυναῖκες θρηνοῦσαι, ἔλεγον λόγους φλογεροὺς κινοῦντας τὴν καρδίαν τῶν συζύγων, τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν τέκνων. Ἐν πάσαις ταῖς τριόδοις, ἐν πάσαις ταῖς πλατείαις, ὑπὸ τὴν λάμψιν δᾳδῶν, μοναχοὶ ἐνθουσιῶντες ἐνθουσιασμὸν τῆς ἁγίας Γραφῆς, μιγνύοντες τὰ ὀνόματα τοῦ Σαμψών, τοῦ Δαβίδ, τῶν Μακκαβαίων μετὰ τῶν τοῦ Σκιπίωνος καὶ τοῦ Καμίλλου, ὑπισχνοῦντο τὴν νίκην ἢ τὸν παράδεισον εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν πατρίδα. Οἱ ἀρχηγοὶ μεριμνῶντες ὡς ἄνθρωποι, οἵτινες δὲν ἔχουσι διόλου τὴν στρατιωτικὴν εὐπείθειαν τῶν στρατοπέδων, ἔτρεχον ἄνω κάτω καὶ ἔδιδον τὰς διαταγάς των.

Τέλος περὶ τὴν τρίτην τῆς πρωΐας αἱ πύλαι ἤνοιξαν καὶ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἐξήρχετο ἐν σιωπῇ, ἀλλ' ἀμέσως ἡ κίνησις ἔστη καὶ οἱ τὴν γέφυραν διαβάντες ἐπέστρεψαν ἐν θορύβῳ. Τί λοιπὸν εἶχε συμβῇ; Ὁ Μαλατέστας ἦλθε νὰ γνωστοποιήσῃ τοῦτο εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Ἀμύνης. Κατ' αὐτὸν ἡ προσβολὴ δὲν εἶχεν οὐδεμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας, ἐὰν μὴ κατελάμβανον ἐξαίφνης τοὺς Ἱσπανούς· ἀλλ' οἱ πρόσκοποι ἀνήγγειλαν ὅτι οἱ Ἱσπανοὶ ἀναμφιβόλως εἰδοποιηθέντες ἦσαν παρεσκευασμένοι εἰς μάχην, ἕτοιμοι νὰ ὑποδεχθῶσι τοὺς προσβάλλοντας. Ἐνόμισε λοιπὸν καλὸν ν' ἀποσύρῃ τὸν στρατὸν καὶ νὰ περιμένῃ καταλληλοτέραν εὐκαιρίαν. Τὸ συμβούλιον ἐψιθύρισεν· ὁ Μηχαὴλ Ἄγγελος, ὁ San-Gallo, ὁ Strozzi ἐμέμψαντο πικρῶς τὸν στρατηγόν· δὲν ἐννόει λοιπὸν ὅτι ἦττον ἐπρόκειτο περὶ τῆς νίκης ἢ περὶ τῆς διαμονῆς πρὸ τῆς Φλωρεντίας τῶν δυνάμεων τοῦ Πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁποῖον κτύπημα ἔμελλε νὰ ἐπενέγκῃ εἰς τὸ θάρρος τῶν Φλωρεντίνων ὁ ἐκτρωματικὸς οὗτος ἀγών! Μετὰ θυελλώδη συζήτησιν, πλήρη δυσπιστίας καὶ ἀπειλῶν, ὁ Μαλατέστας εἶπεν, ὅτι θὰ ἔδιδε νέας διαταγὰς καὶ ὅτι ἀμέσως νέα ἔξοδος θὰ ἐγίγνετο· οὕτω δὲ ἐτήρει τὸν δοθέντα λόγον εἰς τὸν πρίγκιπα τῆς Orange, ἐλεύθερον ἤδη νὰ ἐνεργῇ ὅπως ἤθελεν. Ἐὰν δὲ ὁ Μαλατέστας προσέβαλεν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὸ στρατόπεδον

τῶν Ἱσπανῶν, ἡ Φλωρεντία, ὡς θὰ τὸ ἴδωμεν, θὰ ἠλευθεροῦτο.

Ἐπανέλθωμεν ἤδη εἰς τὸ μικρὸν σῶμα τοῦ Φερρούκκη. Τοῦ Bacciolini σπεύδοντος διὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς του, αὐτὸς κατέλιπε τὴν Bella λέγων, «θὰ ἴδω ἐκεῖ τί συμβαίνει καὶ θὰ δώσω, ἐὰν εἶνε ἀνάγκη μάθημα εἰς τοὺς παπικούς. Σὺ δὲ Βερνάρδε ὅταν παρατηρήσῃς μικρὰν κώμην, ἀφ' ἧς δὲν ἀριστάμεθα μακράν, θὰ προχωρήσῃς μετὰ τῆς ἀδελφῆς σου, τοῦ Battistino καὶ τινων ἱππέων· θὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν καλλιτέραν οἰκίαν, ἣν θὰ εὕρῃς, θὰ ἀναγκάσῃς τὴν Bella ν' ἀναπαυθῇ καὶ θὰ προετοιμάσῃς τὸ πρόγευμα, διότι ἐνθυμεῖσαι Βερνάρδε, ὅτι πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῆς προσφιλοῦς ἡμῖν ψυχῆς, ἐπείνων· κρίνε τώρα, ἂν πρέπει νὰ μὴ τρέμω ἀπὸ τὴν πεῖναν. Ἐντὸς ὀλίγου, Bella περίμενέ με ἐν San-Marcello ὅπου θὰ σταθμεύσωμεν· ἔλθετε μετ' ἐμοῦ, Ἰούλιε· θὰ ἴδωμεν τί μᾶς θέλει ὁ Bacciolini.

Ταῦτα εἰπὼν ἀνεχώρησε δρομαίως μετὰ τῆς συνοδίας του, τοῦ γυναικαδέλφου καὶ καλπάζων ἔλεγεν αὐτῷ·

—Ὁ Θεὸς εἶνε μάρτυς μου, Ἰούλιε, ἐὰν δὲν εἶμαι εὐτυχὴς ἰδὼν τὴν Bella καὶ λαβὼν παρ' αὐτῆς δεῖγμα ἐνθαρρυντικὸν τρυφερότητος! Ἀλλὰ πῶς ὁ πατήρ σου καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ἀφῆκαν αὐτὴν νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ ἔλθῃ νὰ μετάσχῃ τῶν κινδύνων ἡμῶν; Ἐὰν μάχη τις, ἢν ἐλπίζω νὰ ἀποφύγω, ἐγίνετο.... Φοβοῦμαι νὰ διανοῶμαι περὶ αὐτῆς.

—Στρατηγέ μου, ἐζήτησέ τι παρ' ὑμῶν ἡ Bella κλαίουσα; Οὐχί, βεβαίως. Καὶ λοιπόν, ἐάν ποτε ὑπεβάλεσθε, ὡς ἡμεῖς, εἰς τὴν δοκιμὴν ταύτην, θὰ ἐβλέπετε, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ντιστῇ τις εἰς τὴν σύζυγον ὑμῶν. Δὲν γνωρίζω, τί εἶπεν ἡμῖν!.. Ἀλλ' ἐὰν δὲν ὑπεχωροῦμεν, θὰ νεχώρει πεζῇ καὶ ὁλομόναχη· ὅταν δὲ λέγω ὁλομόναχη, δὲν λέγω ἀλήθειαν, διότι ὅλοι οἱ γέροντες ὑπηρέται ἡμῶν οἵτινες τρελλαίνονται δι' αὐτήν, θὰ ἐγκατέλιπον ἡμᾶς, ἵνα τὴν συνοδεύσωσιν. Ἐὰν τὴν ἐβλέπετε πόσον ἦτο ὑπερήφανος, ὅτε ἀνέκραζε. Δὲν εἶμαι πλέον ἡ Bella Strozzi, ὀνομάζομαι Φερρούκκη! Ὀφείλω νὰ ζήτω καὶ νὰ ἀποθάνω μετὰ τοῦ συζύγου μου. Εἶνε ἀσθενὴς καὶ μὲ τὸ ἐκρύψατε, ἡ χεὶρ του ἐν τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ ζητεῖ ἴσως τὴν ἐμήν, ἡ θέσις μου εἶνε παρὰ τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ, δὲν ὀφείλω νὰ παραχωρήσω αὐτὴν εἰς οὐδένα θέλω νὰ ἀναχωρήσω καὶ θὰ ἀναχωρήσω! Προτιμᾶτε νὰ τρελλαθῶ;». Τῇ ἀληθείᾳ, στρατηγέ μου, ἵνα εἴπω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν, ἐκλαίομεν ὅλοι.... Ἀλλὰ πῶς ἀνεχωρήσαμεν.

Καὶ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ; ἐψιθύρισεν ὁ Φερρούκκης διὰ φωνῆς πνιγομένης.

—Οὐδεὶς φόβος κατέλαβεν αὐτήν· οὐδεὶς τῶν ἀξιωματικῶν ὑμῶν οὔτε ὁ Ὀρσῖνος οὔτε ὁ Ceri εἶνε γενναιότερος αὐτῆς.

—Ἄμπρο, Ἰούλιε, ἔχων τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα! Ἰδοὺ ἐφθάσαμεν.

Μετ' ὀλίγον ἦλθον περὶ τὸν στρατηγὸν οἱ ἀξιωματικοὶ σπεύδοντες ἀναφηγηθῶσιν αὐτῷ τὰ τῆς προσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ.

—Εἰ μὲ ἁπλῆ ἀψιμαχία, εἶπεν ὁ λοχαγὸς Bosco, ἢ ἤδη ἔσχομεν πεῖραν ἐν Empoli· δὲν ἔπρεπε νὰ ἡσυχάσητε. Οἱ κύριοι οὗτοι ἠθέλησαν νὰ μάθωσιν ἐκ τίνος δάσους ἐθερμαινόμεθα, τὸ γνωρίζουσιν ἤδη καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἀφοῦ συλλέξωσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν θὰ ἀφήσωσιν ἡμᾶς σήμερον ἡσύχους.

—Τῇ ἀληθείᾳ, Bosco, εἴχετε πολὺ δίκαιον, ἀδίκως ἐταράχθην γνωρίζων, ὅτι ἡ ὀπισθοφυλακὴ εἶνε ὑπὸ τὰς διαταγάς σου. Δὲν ἔχομεν ἀπωλείας;

—Οὐχί, στρατηγέ μου, ὀλίγας ἀμυχάς.

—Γνωρίζεις ὅτι θὰ σταθμεύσωμεν ἐν San-Marcello, ὥστε μὴ σπεύσῃς καὶ οἱ στρατιῶται ἡμῶν καταπονηθῶσιν. Καλὴν ἐντάμωσιν, Bosco!

Ἀνεχώρησεν ἥσυχος· διελθὼν τὸ κύριον τοῦ στρατοῦ σῶμα ἔφθασεν εἰς τὴν ἐμπροσθοφυλακήν, ἥτις ὀλίγον ἀπεῖχε τοῦ San Marcello. Ἀμέσως ζωηρὸν πῦρ ἐξερράγη ἔμπροσθεν τοῦ τάγματος, ὅπου αἱ κραυγαί, Σφαγή! Ἐκδίκησις! ἠκούοντο μετὰ φρίκης. Ἄνευ διοικήσεως καὶ ἐναντίον τῶν ἀγώνων τῶν ἀξιωματικῶν, οἱ στρατιῶται ἐφώρμησαν καὶ ἐκάλυψαν διὰ τῶν πυρῶν των τὸν ἅγιον Μάρκελλον, χωρίον ὠχυρωμένον ὑπὸ παλαιῶν ἡμικατεστραμμένων τειχῶν.

—Ἀλλ' ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τί τρέχει ὑπολοχαγέ; ἠρώτησεν ἀξιωματικόν τινα φαινόμενον ἐξηγριωμένον.

—Τί τρέχει, στρατηγέ! Οἱ φυλόβιοι τοῦ ἁγίου Μαρέλλου ἐφόνευσαν τὴν συνοδίαν τῆς συζύγου ὑμῶν.

—Τὴν γυναῖκά μου! ἀνέκραξεν ὁ Φερρούκκης κλονούμενος ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου του.

—Α! τοὺς κακούργους! Θὰ τοὺς καύσωμεν ὅλους! Ὁ στρατηγὸς δὲν τὸν ἤκουε πλέον· ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου ἔσπευσε κεντῶν τὸν ἵππον του μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως, ἀλλ' αὐτοῦ προηγήθησαν οἱ στρατιῶται, οἵτινες, ἀφοῦ ἐξεκένωσαν δὶς ἢ τρὶς ἀσθενῶς τὰ ὅπλα των, εἶχον εἰσέλθει πανταχόθεν ἐκ τῶν ῥηγμάτων τῶν τειχῶν εἰς τὸν

ἅγιον Μάρκελλον, ὅθεν ἐψοῦντο φωναὶ φρικταὶ κοιλγάς· «Ζήτωσαν οἱ Μέδικοι! Ζήτωσαν οἱ Μέδικοι!» στῆλαι μεγάλαι καπνοῦ. Ἅμα τῇ εἰς τὸ δυστυχὲς χωρίον ἀφίξει, πλῆρες φονευθέντων καὶ αἵματος, ὁ Φερρούκκης συνήντησε τὴν Bella, ἣν διὰ χειρὸς ἔχων τὸ ξίφος συνώδευεν ὁ Οὐρσῖνος. Αὐτὴ δὲ ἡ ἰδία ὠχροτάτη, ἀλλὰ γαληνιαία, ἐκράτει ἐγχειρίδιον διὰ τῆς χειρός.

— Φραγκίσκε! Φραγκίσκε! εἶπεν αὐτῷ, διάταξον νὰ παύσῃ ἡ τρομερὰ αὕτη σφαγή, παῦσον τὴν ἀρξαμένην πυρκαϊάν.

— Θὰ δυσκολευθῇς, στρατηγέ, οἱ ἄνθρωποι εἶνε ἐξηγριωμένοι.

— Βραδύτερον θὰ μοὶ ἐξηγηθῇς ὅ,τι συνέβη, ἐμποδίσωμεν πρῶτον τὴν σφαγὴν ταύτην· ἡ Bella ἔχει δίκαιον.

Ἔπειτα, ἀφοῦ ἔστησε περὶ αὐτὴν στρατιώτας τινὰς, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ὀρσίνου καὶ πολλῶν ἱππέων ὁ Φερρούκκης ὥρμησε πρὸς τὸν ἅγιον Μάρκελλον. Θέαμα ἀπαίσιον παρέστη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Γυναῖκες, παιδία, ἄνθρωποι, φωνὰς τρομερὰς ἐξάγοντες ἔφευγον πρὸ τῆς λόγχης τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἐφόνευον πάντα, ὃν συνήντων, ἐνῷ ἄλλοι κρατοῦντες δᾷδας ἀνημμένας, ἔθραυον τὰς θύρας καὶ ἔθετον τὸ πῦρ, παντοῦ ὅπου διήρχοντο. Ἡ παρουσία τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἡ διαβεβαίωσις, ἣν ἔδιδεν εἰς πάντας, ὅτι ἡ Bella ἦτο ὑγιὴς καὶ σῶα, ἤρκεσαν νὰ ἐμποδίσωσι τὰς τρομερὰς ἐκείνας σκηνάς. Ἀλλὰ φεῦ! ἦτο πολὺ ἀργά, ὥστε αἱ φλόγες νὰ μὴ καταστρέψωσι τὸν ἅγιον Μάρκελλον· μετ' ὀλίγον ἤναψε μέγα πύραυνον. Ἀποκαταστάσης τῆς τάξεως ὁ Φερρούκκης ἠρώτησε τὴν Bella, τὸν Βερνάρδον καὶ τὸν Οὐρσῖνον. Ἰδοὺ τί εἶχε συμβῇ.

Κατὰ τὰς ὁποίας εἶχε δώσει παραγγελίας, ἅμα ἡ Bella συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ Βερνάρδου τοῦ Βατιστίνου καὶ ὑπὸ ὀκτὼ ἱππέων παρετήρησε τὸν ἅγιον Μάρκελλον, ἐκέντησε τὸν ἵππον διὰ τῶν πτερνιστήρων τῶν δύο ποδῶν, διευθυνομένη πρὸς τὸ χωρίον, οὗ εὗρον τὴν θύραν φρουρουμένην. Ἀφοῦ ἐγνωστοποίησαν ὅτι ἀνῆκον εἰς τὸν στρατὸν τῆς Φλωρεντίας, ἐπετράπη αὐτοῖς ἡ εἴσοδος καὶ οὐδὲν ὑπεδείκνυεν ὑπόνοιαν τοῦ κινδύνου, ὃν διέτρεχον. Φθάσαντες ἔμπροσθεν ξενοδοχείου τινὸς κατὰ τὸ φαινόμενον καλοῦ, κατέβησαν καὶ εἰσῆλθον. Ἠκολουθοῦντο δὲ ὑπὸ σώματος ὁπλιτῶν ἐξ εἴκοσι περίπου ἀνθρώπων, ὧν ἡ στάσις ἐφάνη ἀμέσως ὕποπτος εἰς τὸν Βερνάρδον καὶ οἵτινες ἀντέστησαν πρὸς αὐτοὺς θέλοντας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ξενοδοχείου· τότε δὲ ἤρξατο ὁ θόρυβος. Εἰς τὰς κραυγὰς «Ζήτωσαν οἱ Μέδικοι! Ζήτωσαν οἱ Μέδικοι!» ἐξεκένωσαν τὰ ὅπλα, ἐφόνευσαν τοὺς ἐν τῇ αὐλῇ ἵππους καὶ ἕνα τῶν φυλαττόντων αὐτοὺς στρατιωτῶν. Ὁ Βερνάρδος κατώρθωσε νὰ κλείσῃ τὴν θύραν, ἔφραξεν αὐτὴν διά τινων ἐπίπλων καὶ ὁ ἀγὼν ἤρξατο μεταξὺ δύο ἀνίσων τὰς δυνάμεις ἀντιπάλων. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἁγίου Μαρκέλλου διὰ τοῦ τηλεβόλου μετὰ βοῆς ἔθραυσαν τὸ παράθυρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπειρῶντο μὲν νὰ ἐλθωσιν, ἠμύνοντο δὲ διὰ τῶν ξίφων καὶ ἐγχειριδίων ὁ Βερνάρδος καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ, ὧν δύο ἐφονεύθησαν. Τὸ ἔδαφος ἐκοσκινίζετο ὑπὸ σφαιρῶν, ὧν μία διῆλθε διὰ τῆς ἐσθῆτος τῆς Bella. Ἐὰν ἡ προσβολὴ ἐξηκολούθει, ἐὰν μὴ ἤρχοντο ταχέως πρὸς βοήθειαν, ὁ ὄλεθρος τῶν Φλωρεντίνων ἦτο βέβαιος.

Εὐτυχῶς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πράξεως, εἷς τῶν ἱππέων τῆς συνοδίας μείνας ἐν τῇ αὐλῇ καὶ ζητῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον περιῆλθεν αὐτό. Εὑρέθη δὲ ἐν κήπῳ πλησίον τοῦ τείχους, ὅπερ περιέβαλε τὴν πόλιν. Ἀκριβῶς δ' ἐκεῖ ὑπῆρχε ῥῆγμα· ἐπῆλθε δὲ εἰς τὸν Φλωρεντῖνον ἡ σκέψις νὰ σπεύσῃ πρὸς αἴτησιν βοηθείας. Ὅτε ἠθέλησε νὰ διέλθῃ τὸ τεῖχος, συνήντησεν ἄνθρωπον ἔνοπλον, ὃν ἐκάρφωσεν ἐν τῇ γῇ δι' ἐγχειριδίου καὶ ἐξακολουθῶν τὴν πορείαν ἀνήγγειλεν ἀμέσως εἰς τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τὴν προδοσίαν τῶν κατοίκων τοῦ ἁγίου Μαρκέλλου. Ἀμέσως ἠκούσθησαν κραυγαὶ, προσκλήσεις, ἡ εἴδησις διεδόθη ὡς ἡ φλὸξ καὶ χωρὶς νὰ μείνωσι τὴν διαταγὴν τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν οἱ στρατιῶται ἔτρεξαν ἐμπρὸς, ἵνα σώσωσι τὴν γυναῖκα τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν. Τὰ ἐπίλοιπα ἐννοοῦνται.

Ἐστάθευσαν ἐπ' ὀλίγον παρὰ τὰ καπνίζοντα τείχη τοῦ ἁγίου Μαρκέλλου, οὗ ἡ Bella, καθ' ὅσον ἠδύνατο, ἐπειράθη νὰ μετριάσῃ τὴν ἀθλιότητα διὰ τοῦ χρυσοῦ, ὁ δὲ στρατηγὸς ἔπειτα μετὰ πορείαν ἄνευ τινὸς συμβεβηκότος ἐστρατοπέδευσεν οὐ μακρὰν τῆς Gavignana. Ἡ νὺξ διῆλθεν ἄνευ φαιδρότητος· περὶ δὲ τὴν αὐγὴν ὁ Φερρούκκης ἔδωκε τὰς διαταγάς του εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ· ὤφειλον δὲ νὰ βαδίζωσι χωρὶς νὰ ἐμποδισθῶσιν ἐκ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἦσαν ἐν ταῖς πλευραῖς καὶ ὄπισθεν. «Τιμῶσιν ἡμᾶς, εἶπεν, παρακολουθοῦντες». Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐσβέσθη τὸ σκωπτικὸν μειδίαμα, ὅπερ εἶχεν ἐπὶ τῶν χειλέων του· διότι οἱ πρόσκοποι καὶ κατάσκοποι ἀνήγγειλαν αὐτῷ, ὅτι ὁ πρίγκηψ τῆς Orange ἔχων τὸν ἄριστον στρατὸν, τοὺς ἱππεῖς καὶ πεζοὺς Γερμανοὺς καὶ ὁλόκληρον τὸ ἱππικὸν, εἶχε διέλθει τὴν ἑσπέραν ἐν Lagone καὶ εἶχε διατάξει τὸν στρατὸν νὰ βαδίσῃ τῇ ἑπομένῃ πρὸς τὴν Gavignana

Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ ὁ Φερρούκκης, ὁ ἄλλοτε κρατῶν ἑαυτοῦ, δὲν ἐδυνήθη νὰ περιστείλῃ ἑαυτόν. Κτυπῶν διὰ τοῦ ποδὸς τὴν γῆν, εἶπε· «Μαλατέστα! Μαλατέστα! εἴθε ἡ κατάρα τῆς Φλωρεντίας νὰ πέσῃ ἐπὶ σέ!» Συνεκάλεσεν ἀμέσως τοὺς λοχαγοὺς, ἀνήγγειλεν αὐτοῖς ὅ,τι ἔμαθεν καὶ ἐκανόνισε μετ' αὐτῶν τὴν τάξιν τῆς ἀναποφεύκτου μάχης.

— Πρέπει, εἶπεν, ὁ ἀγὼν νὰ εἶνε βραχὺς καὶ νὰ διέλθωμεν ἐκ τοῦ κέντρου τῶν ἐμπροσθεν ἡμῶν πρὶν ἢ ἐπιτεθῶσιν ἐκ τῶν νώτων ἡμῶν οἱ παρακολουθοῦντες ἡμᾶς. Ἕκαστος ποιησάτω τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον καὶ θὰ ἔχωμεν τὴν τιμὴν, ὅτι ἡμεῖς μόνοι ἠλευθερώσαμεν τὴν πατρίδα ἡμῶν. Δὲν ἔχομεν οὐδὲ στιγμὴν ν' ἀπολέσωμεν· ἀναχώρησον, Ceri, γενοῦ κύριος τῆς Gavignana, διότι ἐκεῖ θὰ κριθῇ ἡ τύχη τῆς Φλωρεντίας.

Τὸ μέτωπον τῶν ἀξιωματικῶν ἦτο σκυθρωπὸν, ἀλλ' ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς πάντων ἀνεγινώσκετο στερρὰ ἀπόφασις καὶ εὐγενὲς θάρρος.

Ὁ Φερρούκκης προνοήσας περὶ πάντων ἐφρόντισε καὶ περὶ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς μερίμνης τῆς ψυχῆς του· προσκαλέσας τὸν Βερνάρδον καὶ τὸν Ἰούλιον·

— Ἠκούσατε, ὅτι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Gavignana θὰ ὁδηγήσητε τὴν Bella εἰς τὸν παλαιὸν πύργον, ὃν ἐκεῖ βλέπετε· θὰ μένητε παρ' αὐτῇ καὶ ὅ,τι ἂν συμβῇ, ἀπαγορεύω ὑμῖν νὰ τὴν ἐγκαταλίπητε· ὁμιλῶ ὑμῖν ὡς στρατηγὸς ὑμῶν· θέλω νὰ τὴν προειδοποιήσω, μετ' ὀλίγον θὰ εἶνε ἔφιππος.

Εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν του... Δὲν ἔμεινεν ἢ ὀλίγον, ἐξῆλθε δὲ περιβάλλων τὴν γυναῖκά του εἰς τοὺς βραχίονάς του, ἥτις ἐφαίνετο πάντοτε γαληνιαία, ἀλλὰ δὲν ἐδύνατο νὰ κρατῇ τὸν κτύπον τῶν βλεφάρων καὶ τὴν κίνησιν τῶν χειλέων της. Ἐνηγκαλίσθησαν ἐπὶ πολύ· ἓν δάκρυον, ἓν μόνον! ἔβρεξε τὸ πρόσωπον τοῦ Φερρούκη. Τέλος δὲ ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῆς, τὴν παρέδωκεν εἰς τὸν Βερνάρδον, πρὸς ὃν ὡμίλησε χαμηλῇ τῇ φωνῇ καὶ ἐπανῆλθεν πάλιν νὰ σφίγξῃ τὰς χεῖρας τῆς γυναικός του· ἔπειτα ἀναβαίνων ἐπὶ τὸν ἵππον, ἐν μέσῳ τῶν σιωπηλῶν ὑπασπιστῶν του.

— Ἀπέλθωμεν, Κύριοι, εἶπεν ἀναχωρήσωμεν!

Ἡ Bella τότε ἔκλαυσε· μετὰ τῶν δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς συνώδευσεν αὐτόν. Ὅτε δὲ δὲν ἐφαίνετο πλέον ἐν τῷ μέσῳ τῶν λογχῶν καὶ τῶν ἱππέων, ἐθεώρει ἐπὶ πολὺ ἔτι τὸν παχὺν κονιορτόν, ὑφ' οὗ περιεβάλλετο.

— Ἀδελφή μου, εἶπεν αὐτῇ ὁ Βερνάρδος, πρέπει νὰ ἑτοιμασθῆς.

— Περίμενέ με, ἐπανέρχομαι. Ποῦ εἶνε ὁ Βατιστῖνος;

— Ἐδῶ εἶμαι, Κυρία.

— Πολὺ καλά, μετ' ὀλίγον εἶμαι εἰς τὰς διαταγάς σου. Εἰσελθοῦσα εἰς τὴν σκηνὴν ἐγονυπέτησε καὶ προσηυχήθη.

Ἐν τούτῳ ὁ Φερρούκκης εἶχε φθάσει τοὺς πρώτους στίχους τοῦ στρατοῦ, οἵτινες ἐπλησίαζον εἰς Gavignana ἧς οἱ κάτοικοι ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἔντρομοι, ἀγγέλλοντες, ὅτι οἱ Ἱσπανοὶ προσήγγιζον. Καὶ τῷ ὄντι, ἐνῷ οἱ Φλωρεντῖνοι εἰσήρχοντο διὰ τῆς μιᾶς τῶν πυλῶν, οἱ στρατιῶται τοῦ πρίγκιπος τῆς Orange εἰσήρχοντο διὰ τῆς ἄλλης. Τὰ δύο ἀνθρώπινα κύματα συνεκρούοντο διὰ τῶν φωνῶν. *Ἱσπανία! Ἱσπανία! Διὰ τὴν Φλωρεντίαν! Διὰ τὴν Φλωρεντίαν!* Κραυγαὶ μανιώδεις, μεθ' ὧν ἀνεμίγη ἀμέσως ἡ μεγάλη τῶν τηλεβόλων φωνή. Οἱ Ἱσπανοὶ ἦσαν μὲν πολυαριθμότεροι, ἀλλ' ἐν στεναῖς τῆς Gavignana ὁδοῖς ὁ ἀριθμὸς δὲν παρεῖχε πολλὴν ὠφέλειαν, διότι μόνον οἱ τῆς πρώτης γραμμῆς ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ πολεμῶσιν. Ἔβλεπέ τις ἔνθεν μὲν τοὺς παλαιοὺς στρατιώτας, τοὺς ἱππεῖς, στρατιώτας παλαιῶν πολέμων, ἔνθεν δὲ ἀνθρώπους ἐμπνεομένους ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος, οἵτινες οὐδέποτε ἡττήθησαν ἀφ' ὅτου ὁ Φερρούκκης εἶχε τὴν διοίκησιν αὐτῶν· καὶ ἦτο ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἄλλοτε μὲν ἔχων τὸ δόρυ ἐν τῇ χειρί, ἄλλοτε δὲ ἔφιππος ἐνθαρρύνων αὐτοὺς καὶ ἀναθερμαίνων τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Ἐπί τινα στιγμὴν ὁ ἀγὼν ἦτο ἄφωνος, σιωπηλός· ἄλλοτε δὲ ὑψοῦντο μεγάλαι κραυγαί· κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀγὼν ἐλάμβανε τροπὴν ἐναλλὰξ ἑκάτερον μέρος ἐπροχώρει ἢ ἀνεπόδιζεν. Αἱ ὁδοὶ ἐπληροῦντο νεκρῶν, ἐπολέμουν συντρίβοντες τοὺς στενάζοντας πληγωμένους, ἐν ᾧ λογχίζοντες ἐν τοῖς παραθύροις, πυροβολοῦντες κατὰ τοῦ πεπυκνωμένου πλήθους ἐκαλύπτοντο διὰ σφαιρῶν, αἵτινες ἐκύρτουν ἢ διετρύπων τὸν ὁπλισμόν. Ὅτε ἐσιώπων τὰ πυροβολοστάσια καὶ οἱ πολεμισταὶ κεκμηκότες δὲν ἐφώναζον πλέον, ἠκούετο μόνον ὁ κρότος τῶν δοράτων προσβαλλόντων τοὺς θώρακας καὶ τὰς περικεφαλαίας.

Κατὰ πᾶσαν στιγμὴν οἱ Ἱσπανοὶ ἐλάμβανον ἐπικουρίας· εἰσήρχοντο δὲ εἰς Gavignana ὡς τὸ μέταλλον εἰς τὴν κάμινον καὶ πιέζοντες τὰς πρώτας τάξεις ὤθουν αὐτὰς πρὸς τὰς λόγχας τῶν Φλωρεντίνων. Ἐμάχοντο παντοῦ, ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἐν ταῖς στενωποῖς, ἐν ταῖς αὐλαῖς· παντοῦ τὸ αἷμα ἔρρεεν ποταμηδόν· ἔρρεε δὲ καὶ ἐξ ὅλων τῶν τειχῶν· ἡ κόνις

κατέστη ὄγκος ὑπομέλας καὶ κολλώδης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὀλίσθαινον. Ἐπροχώρουν, ἀπωθοῦντο, κατελάμβανον ὀλίγους πόδας ἐδάφους, γωνίαν ὁδοῦ, ἄκραν πλατείας, τὰ ὁποῖα πάλιν ἀπέβαλλον.

Ὁ πρίγκιψ τῆς Orange ὅστις ἀνέμενε τὸ ὄπισθεν μεῖναν ἱππικόν, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς του, ἠθέλησε νὰ περιστοιχίσῃ τὴν Gavignana· ἀλλ' ὁ Φερρούκκης εἶχε προίδει τὴν κίνησιν καὶ ὅτε οἱ Γερμανοὶ στρατιῶται ἠθέλησαν νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν πεδιάδα, τὸ πυροβολικὸν τῶν Φλωρεντίνων, ὄπισθεν τοῦ πύργου ὄν, πυροβολοῦν ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως ἐκράτησεν αὐτοὺς καὶ συνέτριψεν. Τὰ λείψανα τοῦ μικροῦ τούτου σώματος καὶ ἵνα ἀσφαλισθῶσι καὶ ἵνα μετάσχωσι τοῦ ἀγῶνος, ὥρμησαν εἰς Gavignana. Ἡ στιγμὴ ἦτο κρίσιμος· ὑπὸ τὸ νέον τοῦτο βάρος οἱ Φλωρεντῖνοι δὲν ἐξηθλήθησαν· ὁ Φερρούκκης διέτρεχε τὰς τάξεις, καὶ ὁσάκις ἱσπανὸς ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ αὐτῷ, ἔπιπτεν ὑπὸ τὸν βαρύτατον πέλεκυν, ὃν αὐτὸς μόνον ἐδύνατο νὰ διαχειρίζηται. Ἐβόα εἰς τοὺς περὶ ἑαυτὸν «θέσιν! θέσιν!» καὶ διεῤῥήγνυε τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν μεγάλην προξενῶν φθορὰν· ἀνέῳξεν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ὁδὸν εἰς τὴν νίκην.

Ἡ νίκη ὑπῆρξεν ἐντελής· πεζοὶ καὶ ἱππεῖς Γερμανοί, ἐξηντλημένοι, πλήρεις τραυμάτων, ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἀλλ' ὀλίγοι ἐξῆλθον ἐκ Gavignana. Οἱ Φλωρεντῖνοι μεθύοντες ἐπὶ ταῖς ἐπιτυχίαις αὐτῶν, κατέλαβον πᾶσας τὰς οἰκίας καὶ οἱ διαφυγόντες τὴν καταστροφὴν ἔφυγον ἀναγγείλωσιν εἰς τὸν πρίγκηπα τῆς Orange, ὅτι οἱ παλαιοὶ αὐτοῦ στρατιῶται ἐνικήθησαν. Ἀλλὰ φεῦ! διὰ τίνων ἀπωλειῶν ἐξηγοράσθη τοιοῦτος θρίαμβος! ἐνῷ ἀνελάμβανον τοὺς τραυματίας, ὁ Φερρούκκης καὶ αὐτὸς πληγωμένος ἔσπευσεν εἰς τὸ ἱππικόν, ὅπερ εἶχε τοποθετήσει πλησίον μικροῦ δάσους καστανεῶν, ὅπου εἶχε φροντίσει νὰ στήσῃ τηλεβόλα τινά. Ἀνήγγειλε δὲ εἰς τοὺς ἱππεῖς τὴν καταστροφὴν τοῦ πεζικοῦ τῶν ἐχθρῶν.

— Ἔρχεται ἡ σειρὰ ὑμῶν, τὸ ἱππικὸν πλησιάζει· ἐνθυμήθητε, φίλοι μου, ὅτι οὐδέποτε ἐνικήθητε καὶ συμπληρώσατε τὴν νίκην.

Καὶ τῷ ὄντι, μετ' ὀλίγον ἐφάνησαν αἱ ἴλαι τοῦ ἱππικοῦ τοῦ πρίγκιπος τῆς Orange, ὅστις ἡγεῖτο αὐτοῦ· διεκρίνετο δὲ ἐκ τῆς λάμψεως τοῦ λαμπροῦ στολισμοῦ του. Ἑκατέρωθεν ἐκινήθησαν, ἡ δὲ γῆ ἐσείετο ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἵππων. Οἱ Ἱσπανοί, ἵνα πλησιάσωσι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὤφειλον νὰ παρελάσωσι διὰ τοῦ μικροῦ δάσους τῶν καστανεῶν, περὶ ὧν ἤδη εἴπομεν· ἐχαιρετίσθησαν δὲ διὰ χαλάζης σφαιρῶν, αἵτινες ἐπήνεγον τὴν ταραχὴν εἰς τὰς τάξεις των καὶ ἀμέσως οἱ Φλωρεντῖνοι ἐπέπεσαν κατ' αὐτῶν. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε βραχύς, ἀλλὰ τρομερός, καθὼς ἐν πάσῃ συμπλοκῇ ἱππικοῦ· μετὰ δέκα λεπτὰ αἱ ἴλαι τοῦ πρίγκιπος τῆς Orange συντριβεῖσαι ἔφευγον πανταχόθεν, καί τοι ἐπειρῶντο νὰ συγκρατήσωσιν αὐτάς. Τινὲς τῶν γενναίων συνεσπειρώθησαν περὶ αὐτόν· ἄλλοι ἐπανερχόμενοι παρεῖχον αὐτῷ ἔτι τὴν συνδρομήν των· μετ' αὐτῶν ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἀπόπειραν καὶ ἡγούμενος αὐτῶν ἐφώρμησεν, ἵνα ἐμποδίσῃ τὸν νικητήν, ἀλλὰ ὡς διήρχετο ἐκ τῶν καστανεῶν, ἀντήχησε πυροβολισμός, ὁ Φιλίβερτος de Chalon, πρίγκηψ τῆς Orange, ἔπεσε βληθεὶς ὑπὸ δύο σφαιρῶν, ὧν ἡ μὲν διετρύπησε τὸ στῆθος, ἡ δ' ἑτέρα τὸν λαιμόν,[1] οἱ ἀξιωματικοί του ἔσπευσαν νὰ τὸν ἐγείρωσιν· ἰδόντες δὲ αὐτὸν νεκρὸν, ἐγκατέλε-

[1] Φιλίβερτος de Chalon πρίγκιψ τῆς Orange, ἐγεννήθη ἐν Noseroi τῆς Βουργονίας τῷ 1502 ἐκ πατρὸς μὲν Ἰωάννου le Chalon, μητρὸς δὲ Φιλιβέρτης Λουξεμβούργου. Ἀδικία τις Φραγκίσκου τοῦ Α.' ὅστις πολλὰς διέπραξε τοιαύτας, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν τῆς Γαλλίας. Ἐν ἔτει 1527 εὑρέθη ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ῥώμης, Ὅτε δὲ ὁ στρατάρχης Βουρβὼν ἐφονεύθη, αὐτὸς ἀντικατέστησεν αὐτὸν καὶ ἔμενεν τρόπον τινὰ ὑπόλογος ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τῆς πόλεως ταύτης. Στερηθεὶς ἐνωρὶς τοῦ πατρός του ἀνετράφη ὑπὸ τῆς μητρός του, ἥτις τὸν ἐθεοποίει καὶ προίστατο τῆς ἀνατροφῆς του «Ἦτο λέγει ὁ «Βραντώνης, ὁ ἐλευθεριώτατος καὶ προσηνέστατος πρίγ»κηψ καὶ τούτου ἕνεκα λίαν ἀγαπώμενος ὑπὸ πάντων. »Ἐλέγετο ὅτι ἐὰν ἔζη, θάνηγορεύετο δοὺξ τῆς Φλωρεν»τίας καὶ θὰ ἐνυμφεύετο τὴν ἐκ Μεδίκων Αἰκατερίνην, »ἣν ὑπεσχέθησαν αὐτῷ». Ὁ στρατιωτικὸς βίος τοῦ πρίγκηπος ἦτο τῷ ὄντι λαμπρότατος· δυστυχῶς ὅμως εἶχε μετάσχει τῶν ἠθῶν τῶν Ἰταλῶν ἀρχηγῶν τῶν στρατευμάτων, τῶν λεγομένων Condottieri. κατέτρωγε δὲ αὐτὸν ὁ τοῦ παιγνίου ἔρως. Τὰ λείψανα αὐτοῦ ἐκομίσθησαν εἰς Βουργώνην καὶ κατετέθησαν ἐν ὑπογείῳ τῆς ἐκκλησίας τῶν Κορδελιέρων ἐν Lons-le-Saulnier· συγχρόνως δὲ ἐκόμισαν τριάκοντα τρεῖς σημαίας, τὰς ὁποίας ἐκυρίευσεν ἐν Ἰταλίᾳ. Τεθεῖσαι ἐν τῷ χορῷ μέχρις οὗ ὁ πατήρ του Φιλίβερτος ἐγείρῃ αὐτῷ μεγαλοπρεπῆ τάφον κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς συμβάσης τῷ 1536 πυρκαϊᾶς, ἥτις ἐξηφάνισε τὸ Sens-le-Saulnier. Ὑπώπτευσαν, ὅτι μοναχοὶ ἰταλοὶ ἔθηκαν τὸ πῦρ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Κορδελιέρων, ἵνα κυρίως καταστρέψωσι τὰς κτακτηθείσας σημαίας. Ἐν τῷ μουσείῳ τῆς πόλεως ταύτης ἐσώζετο ἐπὶ πολὺ εἷς θώραξ τοῦ πρίγκιπος· δὲν γνωρίζομεν δὲ ἐὰν ὑπάρχῃ ἔτι. Ἐὰν ὁ πρίγκιψ τῆς Orange ἐνυμφεύετο τὴν ἐκ Μεδίκων Αἰκατερίνην, ὁποία μεταβολὴ θὰ ἦτο ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ!

πον, ἀφοῦ ἐγύμνωσαν αὐτὸν ἀτίμως τὸν λαμπρὸν στολισμόν του.

Τότε ὑπῆρξε καταστροφὴ γενική· ἱππεῖς ἔτρεξαν χωρὶς νὰ ἐμποδισθῶσι μέχρι τῆς Pistoja, ὅπου ἐκόμισαν τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἱσπανῶν καὶ τὴν τελείαν καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ του. Θὰ ἴδωμεν δὲ, ὅτι βραδύτερον ἡ ἀγγελία τῆς ἀνελπίστου ταύτης νίκης ἔφθασε μέχρι Φλωρεντίας μετ' ἀπιστεύτου ταχύτητος.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἔφευγε ὁ τελευταῖος ἱππεὺς τῶν ἐχθρῶν, ὁ Φερρούκκης ἐπιστρέφων συναντᾷ τὸν Ἰούλιον Strozzi·

— Καὶ ἡ Bella;

— Παρατηρήσατέ την ἐκεῖ κάτω παρὰ τὸν πυργίσκον δεξιόθεν τοῦ πυροβολικοῦ· εἶνε αὐτή· δὲν κατέλιπεν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν διὰ τοῦ βλέμματος τὴν ἔνδοξον ταύτην μάχην, μ' ἔπεμψε δὲ νὰ μάθω παρ' ὑμῶν νέα . . . Βλέπω αἷμα εἰς τὸ στῆθος ὑμῶν . . .

— Δὲν εἶνε τίποτε· σφαῖρα μ' ἐκτύπησεν ἐλαφρῶς· μὴ ἀνάφερε περὶ τούτου εἰς τὴν Bella· εἰπὲ αὐτῇ ὅτι τὰ πάντα ἔχουσι καλῶς.

— Ποία λαμπρὰ νίκη! Ὁποία δυστυχία, στρατηγὲ, ὅτι ἐγενόμην ἁπλοῦς μάρτυς αὐτῆς. Ὁποία τιμωρία! . . ἴδετε, ἴδετε, τὴν Bella κινοῦσαν τὸ ῥινόμακτρον· σὲ ἀνεκάλυψαν οἱ ὀφθαλμοί της.

Ὁ Φερρούκκης ὠρθώθη ἐπὶ τοῦ ἀναβολέως καὶ ἐκίνησε τὴν περικεφαλαίαν ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του.

— Ἄπελθε ἀμέσως! πολεμοῦσιν ἐν τῇ ὀπισθοφυλακῇ πρέπει νὰ πορευθῶ ἀμέσως. Φύλαττε τὴν Bella καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς αὐτήν. Ἡσύχασον αὐτῇ καὶ εἰπὲ ὅτι ἐλπίζω.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ στρατηγὸς καὶ ἔχων περὶ ἑαυτὸν τὴν συνοδίαν του ἀνεχώρησεν ὡς στρόβιλος. Μετ' ὀλίγον συνήντησε τὸν Βόσκον, ὅστις μετά τινων λόγων ἀνθίστατο γενναίως κατὰ τῶν ἀνωτέρω τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεων.

— Ὑποχώρησον! Ὑποχώρησον! εἶπεν αὐτῷ πλησιάσας· ἐν ἀνοικτῇ πεδιάδι δὲν εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ ἀντιστῶμεν πρὸς τὸν Bacciolini καὶ Βιτέλλον· ἐλκύσωμεν αὐτοὺς εἰς Gavignana καὶ ἄγγελε, ὅτι ὁ πρίγκιψ τῆς Orange ἐφονεύθη καὶ ὁ στρατὸς των κατεστράφη.

Ὁ Βόσκος ὑπήκουσεν εἰς τὸν στρατηγόν του· μετὰ πολλῆς δὲ δυσκολίας κατώρθωσεν ἀποσπάσῃ τοὺς στρατιώτας ἐκ τῶν θέσεων, τὰς ὁποίας κατεῖχον διότι ἠλεκτρίσθησαν ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Φερρούκκη καὶ τῆς μεγάλης ἀγγελίας· ὑπεχώρησαν βραδέως ὑποστηριζόμενοι ὑπό τινων ἱππέων. Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Guvignana, ἔνθα οἱ παπικοὶ στρατοὶ ἀπώλεσαν ἐν μέρει τὸ πλεονέκτημα τοῦ ἀριθμοῦ. Ὁ ἀγὼν ὃν ἐπειράθημεν νὰ περιγράψωμεν καὶ ὅστις ἐπερατώθη διὰ τῆς ἐντελοῦς καταστροφῆς τοῦ πρίγγηπος, ἀνενεώθη μετὰ μειζόνων καὶ φρικαλεωτέρων περιπετειῶν· οἱ ἑκατέρωθεν τραυματίαι πατούμενοι, συρόμενοι ἐν τῷ αἵματι ἐπειρῶντο νὰ φονεύσωσιν ἀλλήλους. Ὅλος ὁ στρατὸς τοῦ Baciolini καὶ τοῦ Βιτέλλου κατεστράφη καὶ οἱ δύο δὲ ἐπληγώθησαν. Ὅτε δὲ ἐπαύσατο ἡ σφαγὴ, ὁ Φερρούκκης ἐξηντλημένος, πληγωθεὶς καὶ πάλιν εἰς τὸ στῆθος, τὴν περικεφαλαίαν ἔχων διερρηγμένην, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ κινῇ τὸν πέλεκυν, περὶ ἑαυτὸν δὲ ὀλίγοι ἔμειναν ὄρθιοι, δένδρα τοῦ ἀνθρωπίνου δάσους ἐφ' ὧν ὁ θάνατος εἶχε περιαγάγει τὴν ἀξίνην του. Ὁ Ceri ἐφονεύθη, ὁ Βόσκος ἐφονεύθη. Ὁ Ἰούλιος Strozzi, ὁ ἡ Bella εἶχεν ἐξωθήσει εἰς τὸν ἀγῶνα ἦτο βαρέως πληγωμένος ὁ Βερνάρδος ἐπληγώθη ἐπίσης, ἀλλ' ἐλαφρότερον.

Ὁ Φερρούκκης διέταξε καὶ ἔδεσαν τὰς πληγάς του καὶ χωρὶς ν' ἀπολέσῃ οὐδὲ στιγμὴν συνήγαγε τοὺς δυναμένους· ἔτι νὰ πολεμήσωσι καὶ ἀπέστειλε τοὺς δύο Strozzi τῶν ἵππων αὐτῶν φορτωθέντων σημαίας τοῦ ἐχθροῦ, τὰς ὁποίας συνέλεξαν ἐν τῇ αἱματηρᾷ κόνει. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ Maramaldo ἐφάνη εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ἦτο δὲ ἀδύνατον εἰς τὸν Φερρούκκην νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν Gavignana μετὰ τῶν ἀπομεινάντων αὐτῷ ὀλίγων ἀνδρῶν.

— Εἰς τὸν πύργον, ἀνέκραξεν, εἰς τὸν πύργον! Καὶ τὰ λείψανα τοῦ νικηφόρου ἐκείνου στρατοῦ ἔρροντα συνῆλθον πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ μέρος. Ἔφθασαν δ' ἐκεῖ μετὰ δυσκολίας· ἐκ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἢ διακοσίων ἀνδρῶν ἐν καλῇ καταστάσει, οἵτινες φεῦ! ἦσαν ἡ τελευταία ἐλπὶς τῆς Φλωρεντίας, οὐδεὶς ἔμεινεν ἀπρόσβλητος ὑπὸ τοῦ σιδήρου τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Φερρούκκης δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ στηρίζηται καὶ ἔπεσεν εἰς τοὺς βραχίονας τῆς Bella· ἀλλὰ βλέπων αὐτὴν θλιβομένην ἀνέλαβε δυνάμεις, παρηγόρησε αὐτὴν καὶ παρέσχεν ἐλπίδας, εἰς ἃς ἐκείνη δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύῃ· ἐνηγκαλίσθη πληρῶν αὐτὴν διὰ πλημμύρας αἵματος καὶ διέταξε τὸν Βατιστῖνον νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὴν ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ παλαιοῦ πύργου.

Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Μαραμάλδος περιεκύκλωσε τὸν ἀντίπαλόν του· ἡ προσβολὴ ἤρξατο ἀμέσως καὶ πάλιν· ἀλλὰ τί ἐδύναντο ὀλίγοι ἀποθησκόντες νὰ κάμωσι; Σφαῖρα ἔθραυσε τὸν δεξιὸν βραχίονα τοῦ Φερρούκκη.

— Δὲν εἶναι καιρὸς νὰ παραδοθῶμεν; εἶπεν αὐτῷ ὁ Οὐρσῖνος.

— Οὐχί, ἀλλ' εἶναι καιρὸς τοῦ ἀποθνήσκειν!

— Ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τείχους ἀντέστη ἐπὶ πολύ. Ὁ Οὐρσῖος ἔπεσε παρ' αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐγερθῇ πλέον καὶ αὐτὸς τρυπηθεὶς τρὶς διὰ λόγχης κατέπεσεν. Οἱ Ἱσπανοὶ ἔσυρον αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Μαραμάλδου, παρέστη δὲ γαλήνιος καὶ ὑψῶν ὑπερηφάνως τὴν κεφαλὴν ὁ ἄγριος ὁ σπανὸς ἔσχε τὴν ἀναν-δρίαν νὰ προσβάλλῃ αὐτὸν δι' ὕβρεων· ἐπειδὴ δὲ ἀτήνητα αὐτῷ πειφρονητικῶς, ἀναμιμνήσκων αὐτὸν τὰς προηγουμένας ἥττας, μανιώδης γενόμενος ἐπέπηξεν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ τὴν μάχαιραν.

— Ὁποία ἀνδρία, εἶπεν ὁ Φερρούκκης, τὸ φονεύειν ἀποθανόντα!

Ἔπεσε. Τετέλεσται διὰ τὸν ἥρωα τῆς Φλωρεντίας. Οὕτως ἐτελεύτησεν ὁ ἀνήρ, οὗ, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, ἡ Φλωρεντία δὲν διετήρητεν ἀρκούντως τὴν μνήμην του. Μεγάλη ἀδικία· οἱ λαοὶ οἱ ἐπιλανθανόμενοι ταχέως καὶ αὐτοὶ λησμονοῦνται[1]

Ὀλίγον ὕστερον τοῦ φόνου τούτου στρατιῶται εἰσδύσαντες εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ παλαιοῦ πύργου ἤγαγον τὴν Bella αἰχμάλωτον πρὸ τοῦ δολοφόνου τοῦ συζύγου αὐτῆς. Τὸ μὲν ὑπὸ ἀγριότητος, τὸ δὲ ὑπὸ στρατιωτικῆς ἠλιθιότητος ἐγνώρισαν εἰς αὐτὴν τὸν τρόπον τοῦ θανάτου τοῦ ἐνδόξου συζύγου αὐτῆς Φραγκίσκου. Διὰ τοῦτο φθάσασα πρὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἱσπανῶν, βαδίζουσα σοβαρῶς, ὡς ἱέρεια, δὲν ἠξίωσεν οὐδὲ νὰ προσβλέψῃ τὸν Μαραμάλδον, ἀπῆλθε δὲ κατ' εὐθεῖαν ἄφωνος καὶ ἄδακρυς πρὸς τὸν νεκρόν, κείμενον ἐπὶ τῆς χλόης, τοῦ ἀνθρώπου ὃν τόσον εἶχεν ἠγαπήσει. «Φθάσασα παρ' αὐτὸν ἐγονυπέτησεν, ἔλαβε μίαν τῶν ψυχρῶν χειρῶν, ἣν ἔθλιψεν εἰς τὰ χείλη καὶ διὰ τοῦ ῥινομάκτρου ἐκαθάρισε τὸ πρόσωπον τοῦ ἀποθανόντος. Πάντες οἱ ἠξιωματικοὶ τοῦ Μαραμάλδου περὶ αὐτὴν τεταγμένοι συνεκινήθησαν ἐκ τῆς μεγίστης καὶ βαθυτάτης ἐκείνης λύπης· τότε δὲ καὶ αὐτὸς συνησθάνθη τὸ ἀνάξιον τῆς πράξεως, ἣν ἔτραξε καὶ διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ ποσυρθῶσι. Ὁ Βατιστῖνος κλαίων συνώδευσε τὴν κυρίαν του· ὁ ἀπελπισμὸς τοῦ πελαιοῦ ὑπηρέτου συνεκίνει τοὺς βλέποντας αὐτόν· διὰ χειρονομίας ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ὁμιλήσας χαμηλῇ τῇ φωνῇ ἐπί τινας στιγμὰς ἀπεμακρύνθη, ἀφήσας ὀλίγους ἄνδρας καὶ ἕνα ἀξιωματικὸν νὰ ἐπαγρυπνῇ, ὥστε μηδεὶς νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν νέαν γυναῖκα, ἥτις ἐφαίνετο τὸ ζῶν ἄγαλμα τῆς ἀπογνώσεως.

Μετ' ὀλίγον ἤρχοντο ὁ Ἰούλιος καὶ ὁ Βερνάρδος πληγωμένοι καὶ ἐξαγορασθέντες ὑπὸ τοῦ φλωρεντίνου Cellisi, ὅστις ἐπολέμει ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Πάπα καὶ τῆς Ἱσπανίας.

— Ἐλθέ, Bella, ἐλθέ, ἔλεγον αὐτῇ, τὸ πᾶν τετέλεσται· μὴ θελήσῃς νὰ ἀποθάνῃς ὑπὸ λύπης. Ἐλθέ, ἐγέρθητι, ἀποσπάσθητι ἐκ τοῦ θεάματος τούτου, ὅπερ σὲ φονεύει· ἐλθέ, ἔχεις καὶ ἄλλα καθήκοντα.

— Ναί, κυρία, ἐγέρθητι, προσέθηκεν μετὰ λυγμῶν ὁ Βατιστῖνος· ἀποδίδουσιν ἡμῖν τὰ λείψανα τοῦ κυρίου ἡμῶν. Ἐὰν θέλῃς, θὰ τὸν φέρωμεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Μὴ θελήσῃς ν' ἀποθάνῃς οὕτως.

Εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι θὰ κομίσωσι τὰ λείψανα εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἡ Bella ὕψωσε τὴν κεφαλήν·

— Ἄπελθε, εἶπεν, ἄπελθε καὶ παρασκεύασον τὰ πάντα διὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν· ἐγὼ θὰ ἐπαγρυπνῶ ἐπ' αὐτοῦ.

— Ἀλλὰ, ἀδελφή μου . . .

— Σιῶπα, Ἰούλιε, εἶνε ἡ θέσις μου . . . Πήγαινε σπεῦσον, δὲν εἶνε τόσον καλὰ ἐνταῦθα . . . Ἰδὲ πόσον οἱ χαρακτῆρες αὐτοῦ εἶνε ὡραῖοι· θὰ εἴπῃ τις, ὅτι κοιμᾶται, ὅτι αἰσθάνεταί με πλησίον του. Τρέχε καλέ μου Βατιστῖνε.

Ὁ Cellisi ἔνευσεν εἰς τὸν γέροντα νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Μετὰ μίαν ὥραν ἐπανῆλθον φέροντες μεγάλην ἅμαξαν, κεκαλυμμένην ἐκ σχοίνων· ἐξήγαγον δ' ἐξ αὐτῆς φέρετρον ἀτέχνως κατεσκευασμένον, ἐν ᾧ ἡ Bella κατέθηκε διὰ τῶν χειρῶν της τὸ σῶμα τοῦ συζύγου της, διακοσμοῦσα αὐτὸ ὡσεὶ τὸ ψυχρὸν πτῶμα ἐδύνατο νὰ ἔχῃ αἴσθησιν τοιούτων φροντίδων στρατιῶται ἦραν τὸ εὐσεβὲς βάρος καὶ μετ' ὀλίγον ἐκινεῖτο ἡ βαρεῖα ἅμαξα, κομίζουσα τὸν νεκρὸν, τοὺς δύο Strozzi, τὸν Βατιστῖνον, τὴν Bella γονυπετοῦσαν ἐπὶ ὀλίγων ἀχύρων καὶ πάντοτε ἀκίνητον, πάντοτε ἄφωνον, βεβυθισμένην ἐν τῷ ἀπελπισμῷ της. Ὁποία πένθιμος πορεία!

Ἐβάδιζον ἡμέραν καὶ νύκτα. Ἐν πᾶσι τοῖς χωρίοις, ὅθεν διήρχοντο, οἱ κάτοικοι συνήρχοντο περὶ τὴν ἐπικήδειον ἐκφοράν, οἱ μὲν ἄνδρες, ὠχροὶ καὶ σιωπηλοὶ, ἐψιθύριζον «τετέλεσται διὰ τὴν Φλωρεντίαν!», αἱ δὲ γυναῖκες ἐξέχεον διὰ μεγάλων κραυγῶν τὴν θλῖψίν των, ἐπειρῶντο νὰ παρηγορήσωσι τὴν Bella προσφέρουσαι αὐτῇ καρποὺς, πάγον, καὶ καλύπτοντες διὰ δακρύων τὰς λαμπρὰς αὐτῆς χεῖρας, τὰς ὁποίας ἐγκατέλειπεν εἰς αὐτάς· ὅτε δὲ ἡ πορεία των μετ' ὀλίγας λεύγας ἔμελλε νὰ περατωθῇ, ὁ Βερνάρδος ἀνέβη ἐπὶ ἵππου καὶ πάσχων δεινῶς ἐκ τῆς πληγῆς ἔρθασε πρῶτος, ἵνα ἀναγγείλῃ εἰς τὸν πατέρα του τὴν ἔλευσιν τῆς δυστυχοῦς θυγατρός.

Ἡ Φλωρεντία ἐλοιδόρησεν ἀλληλοδιαδόχως τὴν φρενητιώδη χαρὰν καὶ τὴν πικροτάτην λύπην. Τῇ ὑστεραίᾳ τῆς μάχης, τοῦ τέστι τῇ 4, ἐκ Pistoja ὅπου οἱ φυγάδες, ὡς εἴδομεν, ἐκόμισαν τὴν εἴδησιν τῆς ἥττης καὶ τοῦ θανάτου τοῦ πρίγκιπος τῆς Orange, τῆς θριαμβικῆς ταύτης εἰδήσεως κομισθείσης ὁλόκληρος ἡ πόλις ἔσπευσεν εἰς τὰς στοὰς καὶ ὑπὸ τὰ παράθυρα τῶν ἀνακτόρων τοῦ Strozzi. Ὁλόκληρον νύκτα ἐβόων· «Νίκη καὶ ζήτω ὁ Φερρούκκης!» ἀλλὰ τῇ ἐπαύριον, τῇ 5 Αὐγούστου, σκυθρωπὴ σιωπὴ ἐπεκράτει πανταχοῦ, ἐγνώριζον τὴν τελικὴν ἔκβασιν τῆς ἐν Gavignana μάχης καὶ τὸ ἡρωϊκὸν τέλος τοῦ στρατηγοῦ. Πόσαι ἀραὶ ἠκούοντο τότε κατὰ τοῦ Μαλατέστα! Ἦτο δὲ λίαν προφανές, ὅτι ἐὰν προσέβαλε τὸ στρατόπεδον τῶν Ἱσπανῶν, ἢ ἡ πόλις θὰ ἐλευθεροῦτο ἢ ὁ Φερρούκκης θὰ εἰσήρχετο νικηφόρος εἰς τὰ τείχη· καὶ τί δὲν ἐδύνατο νὰ γείνῃ ὑπὸ τοιοῦτον ἀρχηγόν;

Ὅτε ὁ Βερνάνδος ἔφθασεν ἐξηντλημένος εἰς τὰς τάξεις τῶν Φλωρεντίνων, περιεκύκλωσαν αὐτόν· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῇ πλέον ἐπὶ τοῦ ἵππου του, ἐκομίσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Strozzi. Ὁ θόρυβος τῆς ἐλεύσεώς του διεδόθη τάχιστα. Ὁ Γονφαλλονιέρος, ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου τῆς ἀμύνης ἔσπευσαν, καὶ ἔμαθον παρὰ τοῦ Βερνάρδου ὅ,τι συνέβη. Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων ἐπληρώθησαν δακρύων.

— Καὶ ἡ Bella; ἠρώτησεν ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος.

— Μετὰ μίαν ὥραν θὰ εἶνε ἐνταῦθα φέρουσα τὸ πτῶμα τοῦ συζύγου αὐτῆς.

— Ὁ Μαλατέστας δὲν ἦλθε, παρετήρησεν ὁ San-Gallo.

— Εἴθε νὰ μὴ ἔλθῃ, ἀνέκραξεν ὁ Strozzi, διότι μὰ τὴν Παναγίαν θὰ τὸν φονεύσω.

— Ἡσυχάσατε, Strozzi, ἐπανέλαβεν ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος μετὰ ὕφους, οὐχὶ περιφρονητικοῦ· δὲν θὰ ἔλθῃ.

Ὁ Γονφαλονιέρος ἐφώναξε.

— Μὴ χαιρετιζώμεν, συνοδεύσωμεν τὸν Strozzi· πορευθῶμεν εἰς τὴν πύλην, ὅθεν αὕτη θὰ εἰσέλθῃ, νὰ ὑποδεχθῶμεν τὴν θετὴν θυγατέρα τῆς Φλωρεντίας καὶ νὰποδώσωμεν εἰς τὸ λείψανον τοῦ ἥρωος τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος τὰς ὀφειλομένας αὐτῷ ὑψίστας τιμάς.

Ἐν ᾧ οἱ ἄρχοντες τῆς δημοκρατίας ἠτοιμάζοντο νὰ χωρήσωσιν ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, πλησιάσας πρὸς τὸν Βερνάρδον εἶπεν αὐτῷ σιγαλῇ τῇ φωνῇ·

— Δὲν τολμῶ νὰ σ' ἐρωτήσω ἐν ποίᾳ κατασάσει θὰ εὕρωμεν τὴν Bella . . .

— Τετέλεσται! Βουνναρρότη, δ' ἔγνωσα καλῶς ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς, ὅτι δὲν θέλει πλέον νὰ ζήσῃ· δυνήμεθα νὰ τὴν κλαύσωμεν. Δυστυχὴς καὶ πεφιλημένη ἀδελφή! Σκέφθητε, ὅτι δὲν ἔχυσεν οὐδὲ ἓν δάκρυον! Ὁποία πορεία! Διὰ τί ὁ θάνατος ἀντ' αὐτοῦ δὲν ἀφήρπαζεν ἡμᾶς! Ἀ! ἐννοῶ καλῶς, ὅτι ἡ ἀδελφή μου θέλει νὰ ἐγκαταλίπῃ ἡμᾶς καὶ νὰ ποσευθῇ πρὸς ἐκεῖνον! Ἦτο πολὺ μέγας καὶ πολὺ καλός!. . Ἀπέλθετε, Μιχαὴλ Ἄγγελε, ἀπέλθετε, ἡ θεὰ ἡμῶν θὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὴν μέγα καλόν.

Καὶ τῷ ὄντι μετ' ὀλίγον ἐν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως ἦταν ὁ Gerolami, ὁ Strozzi, ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς δημοκρατίας, πολλοὶ στρατιωτῶν λόχοι, τὰ πρῶτα τοῦ κλήρου μέλη, θρησκευτικὰ τάγματα καὶ ὁ λαός· ἡ ἀθλία ἅμαξα ἐφάνη. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Γονφαλονιέρου αὕτη ἐκαλύφθη ὑπὸ μακροῦ πενθίμου παραπετάσματος καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἐτέθη μέγιστος στέφανος ἐκ δάφνης. Εἰς τὰς ἐπιμόνους τοῦ Γονφαλονιέρου παρακλήσεις ἡ δυστυχὴς Bella ὑπήκουσε καὶ κατέβη. Εἰς τὴν θέαν αὐτῆς κλαυθμοί, ὀδυρμὸς μέγας ἐξηνέχθη ὑπὸ τοῦ πλήθους, ὁ δὲ Μιχαὴλ Ἄγγελος προχωρῶν μετὰ τοῦ Strozzi εἶπεν αὐτῇ·

— Στηρίχθητι ἐπὶ τῶν βραχιόνων ἡμῶν, κόρη μου. Ὁ Gerolami θελήσας νὰ ποτείνῃ αὐτῇ ὀλίγους λόγους δὲν τὸ κατώρθωσε, διότι οἱ λυγμοὶ ἔπνιγον τὴν φωνήν του.

— Ποῦ πηγαίνομεν πάτερ μου;

— Εἰς τὰνάκτορα, κόρη μου, ὅπου σὲ ἀναμένουσιν αἱ ἀδελφαί σου, ἀπήντησεν αὐτῇ ὁ Strozzi μετὰ φωνῆς καταβεβλημένης.

— Οὐχί, διατάξατε νὰ ὁδηγήσωσι τὸν Φραγκίσκον καὶ ἐμὲ εἰς Santa-Maria-Novella, εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς οἰκογενείας ἡμῶν. Νομίζω ὅτι εἶνε ἄξιος αὐτοῦ.

Ἡ συνοδία λοιπὸν ψάλλουσα τοὺς ἱεροὺς ὕμνους ἦλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ στρατιῶται ἔχοντες τὴν λόγχην πρὸς τὰ κάτω, ἀπετέλουν τὸν φραγμόν· ὁ δὲ λαὸς γονυπετὴς προσηύχετο. Τὰ βλέμματα πάντων ἦσαν ἐπὶ τὴν Bella, ἥτις ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἐβάδιζεν ὄπισθεν τῆς νεκροφόρου ἁμάξης. Τὴν συνοδίαν φθάσαν εἰς τὴν Santa-Maria-Nouella ἐδέξατο ὁ κλῆ-

[1] Δραματικῶς ἐκτιθέντες τὰ κατὰ Φερρούκκην ἠκολουθήσαμεν ἀκριβῶς τὴν ἱστορίαν καὶ δὲν ἐπετρέψαμεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς νὰ ἐμβάλωμεν εἰς τὸ στόμα τοῦ Φερρούκκη οὐδεμίαν λέξιν, ἣν αὐτὸς δὲν ἀπήγγειλεν· ἴδε ἐν Varchi.

ρος τῆς θυμαστῆς ἐκείνης ἐκκλησίας, ἐστολισμένης διὰ μελαίνου ὑφάσματος, ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος ὑπὸ τὸν νάρθηκα ὑπεδέχθη τὴν ἔνδοξον χήραν. Μετὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ, αἰτήσαντες τὴν τιμὴν ταύτην, ἐκόμισαν τὸ σῶμα εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῶν Strozzi, οὗ τὸ σπήλαιον ἦτο ἀνοικτόν. Ὄπισθεν, καίτοι ἐπειράθησαν νὰ τὴν ἐμποδίσωσιν, ἤρχετο ἡ Bella, ὁ πατὴρ καὶ ὁ μέγας καλλιτέχνης. Ἐνταῦθα σκηνὴ σπαραξικάρδιος ἐγένετο· ἡ δυστυχὴς γυνὴ δὲν ἤθελε νὰ καταλίπῃ τὸ λείψανον τοῦ Φραγκίσκου.» Ὁ ἐπιτάφιος λίθος ἐκάλυψε τὸ πτῶμα καὶ ἡ Bella ἐγονυπέτησεν ἐπὶ τῆς κόνεως. Ἀφοῦ ἀφῆκαν αὐτὴν ἐπὶ πολὺ προσευχομένην, ὁ Strozzi ἔντρομος ἐκ τῆς θανασίμου ὠχρότητος αὐτῆς ἐπλησίασε πρὸς αὐτήν·

— Ἐλθέ, εἶπεν αὐτῇ, ἐλθέ, τέκνον μου· συλλογίσθητι ὀλίγον καὶ περὶ ἡμῶν.

Ἔκαμε διὰ τῆς κεφαλῆς σημεῖον, δι' οὗ ἐδήλου, ὅτι ἤθελε νὰ μένῃ ἀκόμη περιέμενον· κατὰ πᾶσαν δὲ στιγμὴν τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς ἠλλοιοῦντο. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ·

— Λάβε, Bella, ἰδοὺ κιβώτιον, ὅπερ ὁ ἡμέτερος Φραγκίσκος μ' ἐπεφόρτισε νὰ σοὶ ἐγχειρίσω.

Λαβοῦσα αὐτὸ μετὰ θερμότητος τὸ ἀνέῳξε· περιεῖχε δὲ ὀλίγα ἄνθη, βόστρυχον ἐκ τῆς κόμης τῆς Bella καὶ τὴν διαθήκην τοῦ Φερρούκκη. Ἀνέγνωσεν αὐτήν, ἐφίλησε τὴν ὑπογραφήν, ἔσχισε τὸ περίβλημα ἔθηκεν εἰς τὸ στῆθος τὸ ξηρανθὲν ἄνθος, τὰς τρίχας καὶ ἀποδιδοῦσα τὸ κιβώτιον εἰς τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελον·

— Λάβετε, εἶπεν αὐτῷ, διατηρήσατέ το πρὸς ἀνάμνησιν αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἡ νεῖς ἠγαπῶμεν ὑμᾶς πολύ. . Δάκρυον ἀνέβλησεν ἐκ τῶν ὡραίων ὀφθαλμῶν της.

— Εὐχαριστῶ σοι, Θεέ μου, συγχώρησόν μοι !. .

Μελιαμά τι ἐπεκάθισεν ἐπὶ τὰ χείλη της, τὰ ὁποῖα ἐκάλυψεν ἐλαφρὸν κῦμα αἵματος· ἐκόμισε τὴν χεῖρα εἰς τὴν καρδίαν της· ὁ Βουοναρρότης ἐστήριξεν αὐτήν, ὁ Strozzi ἔτρεξεν· ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς· ἀπέθανεν.

Ἐκόμισεν αὐτὴν παρὰ τὸ θυσιαστήριον. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος καὶ ὁ Strozzi διῆλθον παρ' αὐτῇ τὴν ἐπικήδειον ἀγρυπνίαν. Οὐδέποτε ἡ Bella ὑπῆρξεν ὡραιοτέρα ἢ κατὰ τὸν θάνατον, ὁ δὲ Μιχαὴλ Ἄγγελος θεωρῶν αὐτὴν ἐψιθύρισε τοὺς ἑξῆς τοῦ Πετράρχου στίχους·

Pallida no, ma piu che neve bianca
che senza vento in un bel colle fiochi
parea posar come persona stanca,
Quasi un dolce dormir nó suoi begle occhi,
sento lo spirito già da lei diviso,
era quel che morir chiaman gli schiocihi,
morte bella parcea nel suo bel viso.

Τουτέστιν :

Αὐτὴ δὲν ἦτο διόλου ὠχρά, ἀλλὰ χιόνος λευκοτέρα,
ἥτις χωρὶς πνοῆς ἀνέμου πίπτει κατὰ νιφάδας ἐπὶ χαρίεντος λόφου.
Αὐτὴ ἐφαίνετο ἀναπαυομένη ὡς τις κεκμηκυῖα.
Τοῦ πνεύματος ἀπελθόντος ἀπ' αὐτῆς
οἱ ὡραῖοι αὐτῆς ὀφθαλμοὶ ἐφαίνοντο κοιμώμενοι ἡδὺν ὕπνον,
ὕπνον, ὃν οἱ τυφλοὶ ὀνομάζουσι θάνατον,
ὁ θάνατος ἐφαίνετο ὡραῖος ἐπὶ τοῦ ὡραίου αὐτῆς προσώπου
Ἐτάφη παρὰ τῷ Φραγκίσκῳ αὐτῆς.

. . . . . .

Μετά τινας ἡμέρας, τῇ 20 Αὐγούστου 1520 οἱ Μέδικοι εἰσήρχοντο εἰς τὴν καταπεπληγμένην Φλωρεντίαν, οἱ Strozzi ἔφυγον, αἱ προγραφαὶ ἤρξαντο.... τὰ ἰκριώματα ἐστήθησαν.... Μετά τινας δὲ ἡμέρας ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος Βουοναρρότης, γηράσας κατὰ δέκα ἔτη, ὠχρώτερος τοῦ Δάντου Ἀλιγιέρου, τοῦ ἡλίου, δύοντος κατέλειπε τὴν Φλωρεντίαν στηριζόμενος ἐπὶ λευκῆς βακτηρίας.

ΚΩΝ. ΝΕΣΤΟΡΙΔΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Ἔγκλησις πρὸς τὴν διεθνῆ δικαιοσύνην τῶν μεγάλων δυνάμεων ὑπὸ Κλεάνθους Σκαλιέρη, ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Ε'. καὶ ὑπὲρ τοῦ Μιδχὰτ πασσᾶ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀθώων ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Σουλτάνου Ἀζίζ.— 8ον σελ. ἡ. καὶ 16 '.—Τύποις «Ἑνώσεως».

—Συλλογὴ τῶν φιλοσοφικῶν, ἠθικῶν καὶ οἰκονομικῶν σκέψεων τοῦ Βενιαμὶν Φραγκλίνου, συντεθεῖσα μὲν ὑπὸ Καμίλλου Ruineri, μεταφρασθεῖσα δὲ ὑπὸ Παναγῆ Λιβαδᾶ πρὸς χρῆσιν τῆς νεολαίας. Ἔκδοσις δευτέρα. 8ον 52.—Τύποις «Ἑνώσεως».

— Τὰ Βελεντζικὰ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐνοχὴν τῶν ὑπουργῶν καὶ κατ' ἔξοχὴν πρὸς τὴν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Σωτηρίου Σωτηροπούλου, ὑπὸ Ἰωάννου Ἀραβαντινοῦ, διδάκτορος τῆς Νομικῆς καὶ δικηγόρου ἐν Ἀθήναις. 8ον σελ δ'. καὶ 125.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Ἡ συνδρομὴ εἶναι ἐτησία καὶ προπληρωτέα:

Διὰ τὰς Ἀθήναις..... ν. δρ. 10
Διὰ τὰς ἐπαρχίας..... δρ. 12
Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ..... φράγ. 15

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ